

SZEMLE

Fitz József: A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története. I. A mohácsi vész előtt. Bp. 1959, Akadémiai Kiadó. 258 l.

FITZ József háromkötetesre tervezett műve a kiadói ismertetés szerint csak egy bizonyos időhatárig tárgyalja anyagát: a kézi munkával készült hazai nyomtatott könyvről szól; történetét 1800-zal fejezi be, amikor a gépi technika térhódítása új irányt szab a nyomdászat fejlődésének. A kezdetek korát magába foglaló első kötet után a második a reformáció és ellenreformáció, a harmadik pedig a kuruckor és a felvilágosodás korának nyomdászat-történetét tárgyalja majd.

Tudományos irodalmunkban a szerző elsőnek foglalja össze ily terjedelemben és részletességgel a magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem több mint három századnyi történetét. Nagyszabású műve négyévtizedes kutatómunka summája. Már az előttünk fekvő első kötet is bizonyágtétel arra, hogy a szerző mesteri módon hozza szintézisbe a részlettanulmányok eddigi eredményeit. Szuverén tudása a magyar viszonylatokon túl az egyetemes nyomdászat s a tágabb értelemben vett könyvtörténet legfinomabb részleteire is kiterjed. A hazai nyomdászat történetét a tudományok legkorszerűbb módszereinek alkalmazásával állítja elének.

Az ismertetendő kötetet a mű egészének alapvetésül szolgáló, a nyomdászat-történeti stúdiumok elvi problémáit fejtegető rész vezeti be.

A magyar nyomdászat-történet forrásairól szóló fejezetben, rávilágítva ezek hiányosságaira és fogyatékosságaira is, a különböző források kritikai felhasználásának szükségességét hangsúlyozza, de óv a bizonyítékul csak okmányszerű adatokat elfogadó hiperkritika veszélyeitől is. Kitűnő problémaérzékkel útmutatásokat, ötleteket ad további forrásfeltáró munkálatokhoz.

A *Módszertani megjegyzésekben* a szerző előbb a nyomdászat-történeti kutatások fejlődését és más tudományágakkal való kapcsolatát vázolja fel. Majd áttér a nyomdászat-történet tárgyára. A kérdéseket, amelyeket a nyomdák, a könyvkiadás és a könyvkereskedelem történetírójának tárgyalnia kell, az ismert séma szerint fogja össze: hol, mikor, ki, mit nyomtatott, hogyan nyomtatta és milyen eszközökkel dolgozott? — mellőzi azonban, nyilván tudatosan, a *miért* kérdését. Valószínűleg az a megfontolás vezette, hogy ezzel a csak a segédtudomány szerepét betöltő nyomdászat-történetnek a kutatása túlnyúlnék tulajdonképpeni tárgyán, és az általános könyvtörténet, ill. művelődéstörténet feladatainak elvégzését venné magára. De az elvi alapvetésben a *miért* kérdésének elhagyása, véleményünk szerint, mégsem egészen indokolt, mert ezáltal a többi kérdés mellett nem nyernek kellő hangsúlyt azok a tényezők, amelyekre a nyomdászat-történetnek is figyelmet kell fordítania: a gazdasági, társadalmi-politikai és kulturális okok és indítékok, amelyek a nyomdászat, a könyvkiadás és könyvterjesztés működésének tartalmát, irányát és hatását közvetlenül is meghatározzák. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a hiányosság súlyosabb formában a téma konkrét kidolgozásában nem ütközik ki. A szerző, ha néhol csak rövid utalás formájában is, többnyire rámutat a gazdasági alapokra és a társadalmi tényezőkre, amelyek a nyomdászat fejlődésének egy-egy jelenségét kiváltották vagy befolyásolták, utal a jelenségek kölcsönös kapcsolataira, valamint azokra a hatásokra is, amelyeket a nyomdászat fejlődésének egyes mozzanatai a kor gazdasági, társadalmi és szellemi életére gyakoroltak. A szerző módszerbeli eljárásainak egyébként különös érdeme, hogy nyomdászat-történeti fejtegetéseiben végig megfelelően ügyel arra, hogy szemléletében a technikai és a szellemi tényezők, valamint a gyakor-

lati élet szükségletei és a bibliofil szempontok közül egyik se jusson túlsúlyba a másik rovására.

Külön fejezetet szentel a szerző a korszakolás problémájának. (L. *Magy. Könyvszle.* 1958.) A nyomdászattörténetben eddig alkalmazott gépies évszázados beosztás, vagy a történelem, az irodalom korsorompóihoz mechanikusan ragaszkodó korszakolás, vagy a stíluskorszakok egymásutánjához igazodó tagolás helyett olyan korfelosztási elvet keres és talál, mely megfelel a nyomdászat sajátos természetének, mibenléte különlegességeinek. Két főkorszakon — a kézi munkával és a gépi technikával előállított könyvek két korszakán — belül a tagolást a könyvmorfológiai változások szerint viszi keresztül. Az így nyert korszak-egységeket indokolt esetben történelmi dátumokkal határolja el — az elsőt pl. a mohácsi vész évszámával — de általában igazodik ahhoz a tényhez, hogy a nyomdászattörténetben a fokozatos fejlődés és az átmeneti jelenségek következtében egy-egy korszak nem szorítható merev évszámok közé.

A bevezető részt lezárja a magyar nyomdászattörténet irodalmát kritikailag áttekintő ismertetése, valamint tárgykör szerinti csoportosításban a magyar nyomdászat egészére vonatkozó, a kutatáshoz figyelembe vehető művek annotációkkal is ellátott bibliográfiája. A részlettanulmányokat a szerző az egyes fejezetek végén foglalja össze, s csak néhány esetben közül a szöveg között és lap alján egyes munkák konkrét helyeire való hivatkozást. A felhasznált irodalomnak kumulatív feltüntetése, mely monografikus jellegű irodalmunkban egyre inkább szokássá válik, azzal az előnnyel jár, hogy a szöveget áttekinthetőbbé és olvasmányosabbá teszi. A külön-külön jegyzeteknek ellenben, bár az eljárás nehezekebb, az a hasznuk, hogy lehetővé teszik az adatok eredetének közvetlen ellenőrzését, és megkönnyítik egyes közlések esetleges hibaforrásainak kinyomozását. Az olyan munkáknál, amelyek arra hivatottak, hogy az egyetemi hallgatóságnak tankönyvül, a szakembereknek kézikönyvül szolgáljanak — s ilyen FITZ műve is — ezért inkább az utóbbi hivatkozási módszert tartanók ajánlatosnak.

A kötet főrészt, a magyar nyomdászat reneszánszkori történetének tárgyalását az előtörténet rövid ismertetése vezeti be. Három lapon a középkori kéziratok könyvtermelés ez összefüggésben leglényegesebb mozzanatait foglalja össze a szerző. Fejtegetései nem egészen mentesek a csak bizonyos időszakokra vagy bizonyos helyekre

érvényes jelenségeknek a sűrítés által okozott általánosításától (pl. az egyetemi kéziratok másolási egységeinek, a péciáknak terjedelmére vonatkozó adatoknál).

Áttérve a nyomtatási eljárások első kezdeteire, a német szakírók zömével szemben, akik elutasítják azt a gondolatot, hogy az ősi kínai nyomdászat és GUTENBERG találmánya között valami származási kapcsolat lehetne, FITZ rámutat a XV. századi európai és a kínai nyomdászat feltűnő egyezéseire, s a kettő közötti összefüggést nem tartja kizártnak. Viszonylag sok helyet szentel a GUTENBERG-kérdésnek. Ezt az a körülmény teszi indokolttá, hogy a legutóbbi 20—30 év alatt a külföldi szakirodalomban a GUTENBERG-kép a tudomány újabb eredményei révén jelentős módosításokon ment keresztül. FITZ ismertetésének az a célja, hogy a GUTENBERG körüli régi, téveseknek bizonyult romantikus elképzeléseket nálunk is eloszlassa, s hogy tájékoztatást adjon a GUTENBERG-kutatás legújabb állásáról és irányzatairól.

A nyomdászat magyar kezdeteiről szóló fejezetekben FITZ József elsősorban 1932-ben megjelent, *Hess András, a budai őnyomdász* c. úttörő művére támaszkodik. A monográfia terjedelmes tárgyalását a szűkebb keretek miatt összebbvonja, de néhány helyen ki is egészíti és módosítja az akkor megrajzolt kép egy-egy részletét.

Külön fejezetben szól MÁTYÁS királynak a nyomdászathoz való viszonyáról. A köztudatban még ma is elterjedt téves nézettel szemben, mely szerint MÁTYÁS idegenkedett volna a nyomdászattól, hangsúlyozza, hogy a király nem vetette meg a nyomtatással készült könyveket, hanem ellenkezőleg, kedvelője és pártolója volt ennek az új művészetnek is. Ennek igazolására számos bizonyítékot hoz.

Hess András első kiadványa, a *Chronica Hungarorum* ismertetésénél FITZ olaszországi analógiák alapján az eddignél erősebben kiemeli a korrektor tevékenységének jelentőségét. *Hess-monográfiájában* még csak feltevésszerűen, jelen műben már fenntartás nélkül neki tulajdonítja a *Krónikában* található, KÁROLY RÓBERT haláláról szóló vers szerzőségét. Szellemes és elfogadható a hipotézis, hogy a vers a második szedésrészlet végén fennmaradt üres hely kitöltésére iktatódtott be a szövegbe. Több nyomós érv szól azonban a feltevés ellen, hogy a 15 sor leoninus hexameter a krónika korrektorának tollából ered. A leoninusok a reneszánsz idején már divatjukat múlták; a vers, még egészen középkoriasan, lépten nyomon vét a metrum klasszikus, a humanizmus korá-

a XVII. század elején pedig egy bizonyos Jan PAEP (egyes kiadványain PAËRnek is írt) Leydenben több mnemotechnikai munkát adott közre. — Az ae-betű a régi németalföldi helyesírásban a nyílt gutturális a-hang jelölésére szolgált, ejtése hasonló a magyar nyitott a-hang ejtéséhez. A szó jelentése pedig: pap (felnémet megfelelője: Pfaff, Pfaffe). Családnévként a XV. században már szerepelhetett, vagy mint valamely ős papi származását jelölő ragadványnév, pl. HALFPAPE, PAPIZOEEN derivátuma, vagy pedig egyéb eredetű járuléknévre megy vissza. Egyháziakra utaló járuléknévek német nyelvterületen az okmányokban már a XII. századtól kezdve bukkannak fel: Hartmannus Cardinal, Jacobus dictus Papa, Johannes Episcopus molendinarius, Propst, (Németalföldön) De Bisshop, s így tovább (vö. BACH, A.: *Deutsche Namenkunde*. Heidelberg 1952, I. 2., 203. l. és I. 1., 299—300. l.). A mai Belgium és Hollandia déli vidékein a XIV. században csaknem minden polgárnak volt már vezetékneve, északabbra pedig a XV—XVI. században előbb a tekintélyes polgárok, később az egyszerűbb emberek is viseltek már családnevet.

Ha elfogadjuk PAEP nevét illetően a fentieket, magától értetődővé válik a „beszélő” jelvény, amelynek alkalmazására külön is indítékot szolgáltatathatott a holland paep és a magyar pap szó azonos értelme. A hasonló ejtés révén pedig csak működési területének magyar, ill. német helyesírásához való alkalmazkodását jelentette, amikor PAEP egy idő múlva PAPANAK írta nevét. — Nyílt kérdés marad, mi úton-módon lett librarius budensis-szé e legjelentősebb könyvkiadó-könyvkereskedőnk a mohácsi vész előtt, s maradt-e fenn közte, aki minden kiadványát Velencében készítette, és szülőföldje — COSTER hazája — között valamiféle kapcsolat.

A magyar könyvkiadás szolgálatában álló külföldi nyomdászok működéséről és kiadványairól nyújtott, táblázatos áttekintéssel még szemléletesebbé tett fejezet zárja le az 1526 előtti Magyarország nyomdászattörténetének változatos, sokszínű képét.

Könyvének végéhez *Régi könyvekkel való foglalkozás* címen FITZ József még egy gyakorlati részt is fűz. Elsősorban könyvtárosoknak kíván vele szolgálatot tenni. Az ősnymtatványkutatás fejlődését és mai állását ismerteti, s egyben útmutatást ad arra, milyen segédeszközökkel és milyen formában kell régi könyveket könyvtárilag szabyszerűen feldolgozni.

FITZ József tartalmas, szép, külső megjelenésében is reprezentatív munkája szak-

irodalmunk rendkívül értékes nyeresége. Nagy várakozással tekintünk a hézagpótló mű további kötetei elé.

J. HAJDU HELGA

Kóhalmi Béla : A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye. Forrásgyűjtemény. Bp. 1959, Orsz. Széchényi Könyvtár. 211 l.

A magyar kommun négyvenedik évfordulója alkalmából megjelent szakkivadványok sorából kiemelkedik ez a munka, mely dokumentumok, okmányok hosszú sorával bizonyít egy eddig csak felszínesen ismert igazságot. A könyvtárügy történetének legmerészebb lendületű, drámai fejezete elevenül meg benne, s a hivatalos iratok nyelvezetén is átizzik a nagy idők forrósága, a tanúságtétel szenvedélye a tanácskormány néhány hónapja mellett.

A gyűjtemény a legilletékesebb kezektől kapott formát. A munka teljességét, alaposágát, meggyőző erejét nagy részben annak köszönhetjük, hogy KÓHALMI Béla megmentette az okmányokat a mi számunkra, és bízott abban, hogy megérkezik majd a néphatalóság, melynek betervezhető „jelentését”. Méltó elégtételképpen most hitet tehet — harcostársai nevében is — egy töretlen pálya nehéz évtizedeinek tanulságairól.

A publikáció bemutatja az előzményeket is, azokat a programvázlatokat, melyek már a bontakozó forradalom ösztönzésére jöttek létre. Az a tény, hogy DIENES László már a polgári uralom idején megbeszélte a kommunista párt vezetőivel, miként áll majd a könyvtárügy a proletárhaza szolgálatába, jól mutatja a későbbi, erős tempójú fejlődés gyökereit. A népművelés soraiban munkáló roppant energia — s ez talán a legimponálóbb a korszak történetében — ennél is mélyebbről fakadt, ugyanabból a forrásból, mely az értelmiség következetes elméit tette inspirálta.

Azokban a gyakorlati elgondolásokban, melyek már március 21 előtti formát öltöttek és a néphatalom első heteiben forradalmasították a könyvtárügy egész szervezetiét, ugyanaz a felismerés világlott, mint a kor haladó irodalmában, tudományos vitáiban, művészi törekvéseiben. Nem a kormányrendelet adott életet ennek a programnak, hanem a népművelés munkásainak, az értelmiségnek az a történelmi erőfeszítése, mellyel hadat üzent az elmaradott, provinciális Magyarország túlsúlyának. Mintegy tizenöt év gyorsuló fejlődésének gyümölcse éretett be akkor, midőn a proletárkultúra ügye mellé állottak.

A Tanácsköztársaság idején voltképpen minden probléma feladattá érett, mellyel 1945 után ismét szembe kellett néznünk. Az állami kézben összpontosított, a szellemi élet egész területére kiterjedő bibliográfiai munka csakúgy, mint a város és vidék könyvellátásának kérdése. A mágnás, egyházi és burzsoá gyűjtemények feldolgozása is megindult — szerény méretekben — mintegy előképeként annak a nagyméretű vállalkozásnak, mely a felszabadulás után bevégezte ezt a feladatot. A lázas napok forgatagában született a könyvtárosok rendszeres képzésének, világnézeti nevelésének terve is; az előkészítő tanfolyam előadás-szövegeinek néhány részletét megtalálhatjuk a gyűjteményben.

Úgy érezzük, különösen két program-pont jellemzi leginkább az egészet: 1. a gyári könyvtárak szervezése, 2. a nagy gyűjtemények egységes fejlesztése, profiljának meghatározása.

Elmondhatjuk, hogy mindez ma már a történelemé, mert a felszabadulás, ha nem is hozott olyan gyors és törés nélküli megoldási folyamatot, mint amilyennek az álmát 1919 augusztusában el kellett temetni, de a maga másfél évtizedével természetesen sokkal többet alkotott, mint amiről 1919-ben szó lehetett. Az összehasonlítás, az egybevetés mai megoldásaink és a kommün tervei között nemcsak érdekes, de örömteli tanulságokra is készíttet.

Az érdemi konklúzió — véleményünk szerint — mégsem ebből adódik.

A KÓHALMI Béla szerkesztésében megjelent gyűjtemény sokkal több mint dokumentumok sora és naplók összegezése: tisztelgés ez egy bátor és sokat próbált nemzedék munkássága előtt, melyben a szakértelem és hivatástudat a legnemesebb emberi tulajdonságokkal párosult.

ARDÓ MÁRIA

A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai. Bibliográfia és Dokumentumgyűjtemény. Szerk.: TISZAY Andor. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiadványa. Bp. 1959. 301 l.

A történetkutatók és a könyvészet művelői bizonyára örömmel fogadják nemzeti könyvtárunknak és az ország legnagyobb közművelődési könyvtárának közös kiadványát. A vaskos kötet röpiratokat, forradalmi időszakokban különösen lényeges forrásanyagokat rendszerez és tesz minden érdeklődő számára könnyen hozzáférhetővé. A műfaj „bibliográfia és

dokumentumgyűjtemény” szerencsésnek mondható. Egyébként nem könnyen áttekinthető röpiratokról lévén szó, így lehetővé vált rendkívül értékes szövegek tudományos alapossággal történő közlése. A mű dokumentumgyűjtemény jellegét elmélyíti a legfontosabb és legjellemzőbb röpiratok reprodukálása. A gondosan előállított, történelmet idéző, az eredetihez szinte megtevesztésig hasonló faksimilék (több mint ötven darabot tartalmaz a kötet) külön elismerést érdemelnek és a gyűjteményt még kisebb kiállítások megrendezésénél is felhasználhatóvá teszik. Kár, hogy a faksimilék elhelyezéséről külön mutató nem tájékoztatja az olvasót.

A mű történeti értéke nyilvánvaló. A röpiratokat olvasva kibontakoznak előttünk a szocialista forradalom időszakának eseményei. Különösen szemléltető képet kapunk a tömegek forradalmasodásáról, a Kommunisták Magyarországi Pártjának 1919. március 21-ét előkészítő tevékenységéről, a Tanácsköztársaság sokrétű alkotó munkájáról, a magyar Vörös Hadsereg honvédő harcáról. A röpiratok mindig a tömegekhez szólnak. Éppen ezért a közölt, illetőleg leírt anyag egyszerűen, tömör megfogalmazásban tartalmazza a Tanácsköztársaság vezető szerveinek irányelveit, népünk, nemzetünk javát célzó elképzeléseit. A szövegeket áthatja a történelmi korszak légköre: annak az erőfeszítésnek hősi pátosza, amely szinte egyik napról a másikra az elmaradt, régi úri Magyarországból új, szocialista hazát akart teremteni.

A munka méreteire jellemző az is, hogy a bibliográfia 754, a dokumentumok előhelyét is feltüntető címfelvetelt foglal magába. Ebből 680 a Tanácsköztársaság idején megjelent, 74 pedig 1919. március 21 előtt napvilágot látott röpiratra vonatkozik.

A szerkesztési alapelvek helyesek, a kötet könnyen áttekinthető és kezelhető. Míg az 1918. október 31. és 1919. március 21. között megjelent röpiratok időrendi sorrendben következnek egymás után (ez a fejezet REMETE László gondos munkája), addig a Tanácsköztársaság röpiratainak rendszerezésénél a betűrend az irányadó. A szerkesztők maguk is tisztában vannak azzal, hogy ez a következtetlenség kényszerű megalkuvás a lehetőségekkel. Az egyes röpiratok megjelenési ideje — az esetek jelentős részében — alig állapítható meg, a tartalom sokrétűsége következtében tematikai csoportosítás is nehezen képzelhető el. Tisztában kell azonban lennünk azzal, hogy ez a megoldás ideiglenes, és a kutatás előrehaladásával szükségessé

válhatik a mű bővített és javított kiadása. Ami a bővítést illeti — úgy gondoljuk —, helyes lenne az Ifjúmunkások Országos Szövetsége kiadványait is a kötetbe iktatni. Amennyiben a rendelkezésre álló idő megengedi, indokolt lenne a vidéki kutatómunka megszervezése is. Valószínű, hogy ennek során még ismeretlen értékes röpiratok is előkerülnek. Öröndetes viszont, hogy az elvégzett adatgyűjtőmunka a fővárosi, központi intézmények valamennyiének gyűjteményét felölelte. Az Országos Széchényi Könyvtáron és a Szabó Ervin Könyvtáron kívül a Párttörténeti Intézetben és az Országgyűlési Könyvtárban is széleskörű kutatás folyt. A munka alaposságát dicséri a röpiratok gondos leírása is. A kötet a szokásos impresszum adatokon kívül megadja a nyomtatvány magasságát, a papír vagy a nyomás színét, az illusztrációkat, és felhívja a figyelmet az egyéb jellegzetességekre. A kötet használhatóságát nagymértékben elősegítik a gondosan kidolgozott mutatók (szakmutató, névmutató, helymutató, hatóságok, testületek, intézmények mutatója stb.). Nem hanyagolták el a szerkesztők az idegen nyelvű kiadványok fordításának ellenőrzését sem.

Az ismertetett kötet megjelenése úttörő jelentőségű. Reméljük, hogy a szerkesztők továbbra is folytatják nemes célkitűzéseik által indokolt erőfeszítéseiket, és másokat is hasonló munkára ösztönöznek. Ezzel kapcsolatban dicsérettel kell szólnunk a munka elkészítésének irányelveiről is. A kiadó intézmények vezetői — JÓBORÚ Magda és RÉVÉSZ Ferenc — a követendők irják: „A legújabbkori történelmünk tanulmányozása szempontjából fontos adatfeltárás a munka elsőrendű tudományos érdeme. E mellett a bibliográfiai kutatás új és korszerű formájának: a könyvtárközi együttműködésnek is egyik első s jelentősnek mondható eredménye.” Valóban, az intézmények közötti együttműködésnek ezek a formái tudományos életünk hasznára válnak és követendő például szolgálnak. Az ilyen jellegű munka a vállalt feladat nagyságát tekintve is csak *kollektív* lehet.

Befejezésül megemlítjük, hogy TISZAY Andor szerkesztőn (aki a jegyzeteket is írta) és az előzmények anyagát összegyűjtő REMETE Lászlón kívül a Széchényi Könyvtár anyagát feldolgozó MUNKÁCSI Piroskát és a technikai előkészítést végző RAÁB Annát is köszönet illeti a szép és hasznos kiadványért, amely méltóan járul hozzá 1919 évfordulójának megünnepléséhez.

ERÉNYI TIBOR

Pogány Péter : Folklor és irodalom kölesönhatása a régi váci nyomda működése nyomán. 1770—1823. I. köt. Vásári ponyvairatok. A nyomda történetével és kutatási módszertanulmánnyal. Bp. 1959, MTA Irodalomtörténeti Intézete. 198 l., 3 t. (Irodalomtörténeti füzetek 24.)

A ponyvakiadványok igen sokáig a legmostohább sorsú nyomdatermékek közé tartoztak. E szerény külsejű „vakarékok” a múltban nem vonták magukra a könyvgyűjtők figyelmét. A könyvantikváriusok pedig éppen ezért nem láttak benne üzleti fantáziát. Könyvtárosaink sem becsülték meg eléggé bennük az irodalmi, művelődéstörténeti és nyomdászattörténeti értéket. Olyannyira nem, hogy még ma is többnyire katalogizálatlanul vagy a könyvek százszázrei között szóróanyagosan, szinte felkutathatatlanul húzódnak meg a könyvtárak polcain. Ezek megmentésére siet a szerző ebben a különösen könyv- és nyomdászattörténeti szempontból igen figyelemre méltó munkájával, melyet a Magyar Tudományos Akadémia jutalmával is kitüntetett.

Vácott, a város XVIII. századi válságos időszakában két úttörő nyomdász működött: AMBRÓ Ferenc és GOTTLIEB Antal. Életükről és működésükről a levéltárak anyagának felhasználásával készült hiteles képet kapunk. Ponyvatermeiknek pedig a legjavát mutatja be a szerző. A népdalokat, mondákat, népmeséket emeli ki e ponyvatermek közül, amelyek a korabeli nyomdák olvasmányterjesztő szerepéről híven tanúskodnak. A váci nyomdák 112 ponyvakiadását határozta meg és közli leírásukat. A felsorolt nyomtatványok nagy többségét az Országos Széchényi Könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár példányai alapján ismerteti, azok rendkívüli ritkaságának és becének megfelelően, elemző részletességgel. A többnyire impresszumatatok nélkül megjelent nyomtatványok kiadási helyét és idejét tipográfiai és orthográfiai vizsgálatok, valamint szövegelemzések alapján állapította meg.

Meg kell jegyeznünk, hogy a váci mivolt feltételezése több felsorolt nyomtatványnál nem eléggé meggyőző. Csak a nagyváradi, szegedi, debreceni, miskolci, pápai stb. korabeli ponyvakiadók történetének alapos feltárása alapján tudjuk majd számos népi kiadványunk keletkezését, helyét és idejét bizonyítani. E kutatások során idevágóan a nyomdai díszek és fametszetek nyomdák közötti „vándorlását” is tisztázni kell.

Műve tervezett második kötetében szerzőnk a váci kalendáriumokat tárgyalja

majd, s pótlólag publikálni fogja az újabb felkutatott nyomtatványok leírását is.

A váci ponyvakiadásoknak sokrétű népköltészeti vizsgálatára jellemző, hogy egy külön fejezetben ismerteti a katalógusban előforduló verseket, és kiter valamennyi szövegvariánsra is. A szerző lelkiismeretes munkáját tükrözi még RUTKAY Gábor műveinek időrendi felsorolása; ez az eddigi legteljesebb jegyzék. PETRIK is és SZINNYEI is igen hiányosan sorolják fel műveit.

A nyomtatványok pontos és hű könyvészeti leírása szemléletes tipográfiai kifejezést kíván. A betűkészlet ügyes alkalmazásával kell tí. elérni, hogy az credeti címlap képe mintegy rekonstruálható legyen. Az *Akadémiai Nyomda* igényesen, jól oldotta meg feladatát. A jegyzetekben való eligazodás azonban kissé nehézkes. A szöveg sokszor hivatkozik ezekre, de az egyes fejezetek jegyzeteinek külön folyószámozása nem segíti elő a könnyű tájékozódást.

Szívesen olvastunk volna értékelést a váci nyomdászat nyomdatechnikai színvonaláról, törekvéseiről és felkészültségéről. A katalógusban említett betűtípusok, a szedés és a szedéstűkör, a nyomdai cífrázatok és rajzok, a lécminták és különösen a fametszetek sok jellegzetességet, nyomdai egyéniséget és a ponyvakiadásokra általánosan jellemző tulajdonságokat árulnak el.

POGÁNY Péter művének úttörő jelentőségét emeli még az a tény is, hogy ez az első, régi ponyvanyomtatványainkkal foglalkozó részletes tanulmány. Ösztönző hatással lesz a további kutatásokra, és remélhetőleg serkentőleg hat művészettörténészeinkre is, hiszen a ponyvakiadványokat díszítő fametszetek népművészeti alkotások.

MILHOFFER ALAJOS

Szomorú István: A ceglédi hírlapírás története. II. 1919—1959. Cegléd, 1959. A ceglédi sajtó 80. évfordulója alkalmából megjelent a szerző munkájának II. része. (Az I. részről l. *Magy. Könyvszle.* 1959. I. sz. 143—145. l.) Ez az újabb kötet 1919-től napjainkig foglalja magában a helyi sajtó és nyomdatörténet adatait.

1919 után az ellenforradalom korszakának helyi sajtója csak kiszolgálója, vazallusa volt a Horthy-rendszernek. S felvetődik a kérdés: milyen érdekeket, milyen célokat szolgáltak ez időszakban a helyi lapok? Nem számítva a kérész életű lapoc-

kák tucatját, mindössze néhány olyan lap jelent meg Cegléden, melynek súlya volt a helyi közvélemény kialakításában. De ezek a lapok is, bármennyire is hirdették magukról a függetlenség és pártatlanság magasztos, bár hamis és félrevezető eszméit, lényegében az uralkodó osztály ideológiája szellemében íródtak, s a mindenkori hatalmon levők kiszolgálását tartották egyedüli céljuknak.

Jelentős újságíró egyéniségek e városnak nem adtak. A lapszerkesztők és munkatársak: ügyeskedő, politikai karrierre vágyó ügyvédek, gerinctelen tanárok és más helyi értelmiségiek voltak. Bizonyágképpen csak végig kell lapozni a tárgyalt lapok évfolyamait: a szociális kérdések elkenése, háborús, faji, felekezeti uszítás, s a hatalmon levőkhöz való aláztos törleszkedés szomorú példáit olvashatjuk. Persze e lapok értékét, mint a helytörténet forrásait senki sem tagadja.

Egy lap van a múltban, amely gyökeresen elüt az említettektől — a felszabadulásig —, s ez a Tanács hatalom helyi lapja, az 1919-ben néhány hónapig megjelenő *Népakarat*. Ez a lap következetes képviselője volt az eddig félretolt társadalmi rétegeknek. Az elmúlt 80 év ceglédi sajtójából ezt az egy lapot tarthatjuk követendő hagyománynak, jelen korszakunk helyi sajtója példaképének.

Az általunk élesen felvetett problémák a szerző munkájában nem jelentkeznek ennyire kiélezve. Ő, a tárgyalt lapok belső, immanens eseménytörténetét dolgozta fel. Ez érthető is, hiszen a szerző cselekvő résztvevője volt az elmúlt 25 évben a ceglédi újságírásnak. Munkájában — helyesen — megemlékezik a helyi sajtóban vitt sajtó szerepéről, és önkritikus módon vall tévelygéseiről, fiatalkori, súlyos hibáiról. S hogy ráébredt felelősségére: igyekszik — erejéhez és képességeihez mérten — helyrehozni egykori tévedéseit — bizonyítja jelen s országos viszonylatban is értékes adatokat tartalmazó munkája.

Bevezetőjében a korszak általános képét igyekszik megrajzolni vázlatosan, majd sorra veszi az ez időszakban működő helyi nyomdákat, s az általuk előállított lapokat. További fejezete helytörténeti adalékokat tartalmaz, majd a felszabadulás utáni lapokat tárgyalja a napjainkban megjelenő *Ceglédi Hírlapig*.

Az 1919—1959 közötti időszakban négy nyomda működött a városban: NAGY Elek nyomdája, mely később TURJ Ede és BENEDEK Sándor tulajdonába került. Ez utóbbiak később külön-külön nyomdavállalatot létesítettek; id. SÁRIK Gyula nyomdája, mely később SÁRIK TESTVÉREK

neve alatt működött; SEBŐK Béla könyvnyomdája és a SIMON és GARAB nyomda. Részletesen ismerteti e nyomdák belső szervezetét, különböző kiadványaikat, fejlődésüket. A korszag helyi nyomdairól közölt adatait forrásként használhatják nyomdatörténészeink.

A NAGY Elek, ill. TURI és BENEDEK nyomdavállalat lapjai közül a *Ceglédi Közlöny* érdemel említést. E lap jelent meg a városban elsőnek a Tanácsköztársaság bukása után és 1939-ben szűnt meg.

A SÁRIK-nyomda lapjai közül a *Ceglédi Napló* ért meg több évfolyamot (1926—1938).

A SIMON és GARAB nyomdavállalatnál készült a legtöbb lap. Közük a jelentősebbek: *Ceglédi Hirmondó* (1923—1933). E lapnál tevékenykedett hosszabb időn keresztül a szerző. A fenti lap betiltása után 1933-ban, folytatásaként a *Ceglédi Hírlap* (1933—1944) jelent meg. A fenti nyomdában bérmunkában készültek az alábbi lapok. Összefoglaló értékelésüket fentebb már megtettük. *Ceglédi Híradó* (1919—26), *Ceglédi Kisgazda* (1920—1939), *Ceglédi Keresztény Hírlap* (1922—1923), *Cegléd és Környéke* (1925—1933), *Ceglédi Szemlélté* (1921—1922) és néhány más lapocska.

A felszabadulás utáni lapok tükrözték a koalíciós korszak helyi pártpolitikai törekvéseit. A Kommunista Párt lapja a *Cegléd* volt. A Kisgazda Párt lapjai: *Ceglédi Kisgazda*, *Ceglédi Kisgazda Újság*, *Cegléd és Környéke*. A Szociáldemokrata Párt lapja a *Ceglédi Népszava*. A Parasztpárt lapja a *Cegléd Népe* volt.

A fenti lapok közül a *Cegléd* élt legtovább. 1949 áprilisában ez is megszűnt, illetve beolvadt az *Északpestmegyei Népszerűség*-be. Az 1956-os ellenforradalom idején évfolyamjelzés és példányszámozás nélkül jelent meg az *Ifjúsági Újság*.

1956. november 11-én, vasárnap jelent meg, mint a „munkás-paraszti tanácsok és a honvédség” lapja, új formátumú és újszerű lap (melynek hasonlónevű elődeihez semmi köze sincs), a *Ceglédi Hírlap*.

1957 májusától a *Ceglédi Hírlap*, a *Pestmegyei Hírlap* pénteki különkiadásaként jelent meg, míg 1959. január 1-től változatlanul a *Pestmegyei Hírlap* különkiadásaként, de naponta.

A ceglédi Kossuth Múzeum, mely e helytörténeti füzet sorozatot kiadja, reméli, hogy szerény kezdeményezése követőkre talál, s ezzel egyszer a magyar nyomda és sajtótörténet gazdag összefoglalására is lehetőség nyílik.

Kuntár Lajos: A szombathelyi könyvnyomdászati története. Szombathely, 1957.

A helytörténeti kutató és nyomdász segítőtársai közös munkájának a gyümölcse ez a szerető gonddal kiállított könyvecske. A nyomdászok nemcsak a könyv testét készítették el, mégpedig igen szépen, hanem ott, ahol az írásos dokumentumok már kifogytak, személyes emlékekkel, a szakmai közösség hagyományával siettek a krónikás segítségére.

A munka anyaga két részre oszlik: az egyik a szombathelyi nyomdák története, a másik pedig a nyomdászok története. Az 1787-es első nyomdaalapítástól kezdve áttekintést kapunk a Szombathelyen működött nyomdákrol; részletesebb tájékoztatást a régebbiekről, néhány adatot csupán a huszadik századiakról. A nyomdák életrajzi adatait válogatott kiadványjegyzék egészíti ki. Az időszaki sajtótermékeket szűkszavú bibliográfia sorolja fel.

Véleményünk szerint sem a nyomdászattörténet, sem az újság- és folyóiratbibliográfia nem tekinthető végleges megoldásnak. Különösen hiányoljuk a nyomdákra illetően a társadalmi-politikai-gazdasági várostörténeti háttér részletesebb felrajzolását. Ennek nyomait ugyan megtaláljuk a kezdeti időkre vonatkozólag és részben a munkásmozgalmi fejezetben, de nem kielégítően. A sajtóbibliográfiától nem is annyira a szabályos címfelvételt kérjük számon, hanem inkább az egyes lapok, legalábbis a fontosabbak rövid jellemzését, hasonlóan a *Vasvármegyei Lapok* vagy a *Vasvármegye* ismertetéséhez.

A szerző szívéhez nyilvánvalóan a második rész állt közelebb. Néprajzi érdeklődése a nyomdászok életmódjában, szokásaiban, hagyányaiban kedves tárgyat talált. A néprajzi vonatkozásokon kívül foglalkozik a szombathelyi nyomdászok bérharcaival, munkásmozgalmi múltjával is. Szemtanú, aktív résztvevők elbeszélése alapján számol be a régi harcokról és a dícsőséges Magyar Tanácsköztársaság eseményeiről, melyekben nem kis részt vállaltak a szombathelyi nyomdászok.

Az egész könyvecskét az a megbecsülés jellemzi, amelyet a toll embere érez legfontosabb segítőtársai iránt. Ez a munka mintegy a hála gesztusa: emléket kíván emelni a „festékes kezű dolgozóknak, a betű névtelen katonáinak, a szombathelyi nyomdászoknak”.

Nagy László : A Tanácsköztársaság Veszprém megyei sajtójának bibliográfiája. Veszprém 1959, Megyei Könyvtár. XVII, 207 l. OSZK házi soksz.

A Tanácsköztársaság páratlanul érdekes nyomtatványanyagának bibliográfiai feltárása, amelyet még 1958-ban az Országgyűlési Könyvtár tanácsköztársasági gyűjteményét leíró kiadvány nyitott meg, azt az általános jellemző vonást mutatja, hogy a sorozatosan megjelenő könyvészetek, könyv-, folyóirat-, aprónyomatvány- és cikkbibliográfiák nem csupán a nélkülözhetetlen tudományos segédeszköz, hanem az elsődleges feldolgozás igényével lépnek fel. Címleírásai, annotációik az eseményeknek mintegy okmánytárát nyújtják, amelyet a történetíró majd forrásként is idézhet — természetesen anélkül, hogy ezzel az eredeti anyag tanulmányozása alól teljesen felmentve érezhetné magát.

NAGY Lászlónak a veszprémi 1919-es sajtóról most közreadott repertórium a ugyancsak magán viseli ezt a közös vonást, annál inkább, mert — mint a munka bevezetésében olvassuk — Veszprém megye levéltárának ez időből való anyaga elpusztult. A tárgyi csoportok — Párt, szak-szervezetek, igazgatás, Vörös Hadsereg, igazságszolgáltatás, ipar, mezőgazdaság, pénzügy stb. — és ezeken belül földrajzi helyek szerint tagolt bibliográfia felvilágosítást nyújt az eseményekről, a Tanácsköztársaság veszprémi létesítményeiről és intézkedéseiről, az elvi, elméleti kérdések felvetéséről, a tudomány, művészet, a sport helyzetéről az emlékezetes 133 nap alatt. Az egyes címleírásokat a gondos annotációk még beszédesebbekké teszik.

A bibliográfia a mai Veszprém megye területén megjelent hírlapok helytörténeti vonatkozású cikkanyagát tartalmazza. Nem foglalja magába a megyén kívüli sajtó anyagát és a megyén belül megjelent lapok nem helytörténeti vonatkozású cikkeit. Kiterjed azonban a nem helytörténeti cikkek egy csoportjára, arra, amely kiemelkedő személyek munkája. A megyei szerzőktől a nem helytörténeti vonatkozású cikkeket is felveszi.

Mint már a Veszprém megyei periodikák bibliográfiájának ismertetésekor is érintettük, problematikus NAGY László szakrendszere, amelyet „földrajzi besorozással kombinált logikai szakrend”-nek nevez. El kell ismerni azonban, hogy a magyar bibliográfusok által általában használt tizedes osztályozás alkalmazása a társadalomtudományi cikkbibliográfiák rendezésénél még több nehézséggel jár, mint máshol.

A rendkívül gazdag, több mint 2000 tételből álló cikkbibliográfiát névmutató teszi még használhatóbbá. Hibájaként legfeljebb azt róhatnók fel, hogy az annotációk néha semmitmondók, ill. feleslegesek, fogalmazásuk itt-ott magyartalan, különösen a szórend használata terén.

A veszprémi megyei könyvtár, bibliográfiai tevékenységét tekintve, közművelődési könyvtáraink első sorába emelkedett.

DEZSÉNYI BÉLA

Az Országos Könyvtárügyi Tanács Kiadványai. 1—7. és 12. szám. Bp. 1958—1959. Országos Könyvtárügyi Tanács.

Könyvtári szakírók hosszú évtizedek óta vitatják, vajon tudomány-e a könyvtár-tudomány? Jogosult-e ennek a fogalmi megjelölésnek használata, s nem felelne-e meg jobban a ténybeli helyzetnek a könyvtártan fogalom alkalmazása? A vita — mint minden elvi jellegű nézeteltérés — két, harcosan szembenálló táborra osztotta a mindenkori könyvtáros-társadalmat, nálunk és világszerte egyaránt. Távol áll tőlünk, hogy éppen e recenzió során állást foglaljunk a vitás kérdésben. De meg kell jegyeznünk, hogy a vita eddig kevés gyakorlati eredményt hozott, pedig a könyvtárosok — ismét csak világszerte — eredményeket, munkájukhoz konkrét támogatást várnak a könyvtárügyet felelősen támogató állami és testületi szervektől.

A magyar könyvtárügy legfelsőbb irányító szerve helyes utat választott, amikor megindította gyakorlati jellegű kiadványsorozatát s — véleményünk szerint — helyesen járt el, amikor a sorozatcímében a „könyvtártudomány” fogalmat nem alkalmazta. Bár az Országos Könyvtárügyi Tanács az első szám elején nem tett programnyilatkozatot, nem jelölte meg a sorozat céljait, az eddigi számok azt mutatják, hogy elképzelése helyes volt és célravezető lesz: a könyvtárosok konkrét támogatást fognak kapni a gyakorlati munkában.

Az elvileg helyes kezdeményezés gyakorlati szempontból is helyeselhető: valamennyi tudományág vagy segédtudomány fejlődése, minőségi gyarapodása nem csupán művelőinek szakmai fejlettségétől függ, hanem a rendelkezésre álló közlési lehetőségektől is. Szakfolyóirat, népszerűsítő folyóiratok, fordítási szemle, szakmai dokumentáció mellett kétségtelenül szükségünk volt már egy oly kiadványsorozatra, mely az egész szakmát érdeklő egyes nagyobb problémák kifejtését nagyobb terjedelemben teszi lehetővé.

Megállapítható tehát, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanács (az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya, ill. most már a Könyvtártudományi Módszertani Központ gondozásában) helyes elvi és gyakorlati irányelvek figyelembevételével indította meg kiadványsorozatát. Az új sorozat értékének, funkciójának felmérése az első számok alapján persze nem könnyű feladat. Adott esetben a bíráló nem elégedhetik meg az egyes kötetek elemzésével, a sorozat egészét kell vizsgálnunk, melynek célja — az eddig megjelent kötetek alapján — többszörös. Amellett, hogy általánosságban támogatni óhajtja a könyvtári aprómunka egyes, eddig elhanyagoltabb területeit, segíteni óhajtja az igazgatás és képzés munkáját, ismeretni kívánja az egyes fontosabb központi könyvtári szolgáltatásokat, s nem utolsósorban hiányt kíván pótolni a könyvtári szabványosítás egyes ágazataiban.

A szerkesztőknek gondosan ügyelniük kell arra, hogy a sorozatban mindvégig megmaradjon a funkcióknak megfelelő egészséges arány. Ezt az arányt természetesen mindenkor befolyásolni fogja az aktuális szükséglet, azonban figyelni kell arra, nehogy a praktikizmus az elvi szempontok fölé kerekedjék. Így — könyvtárügyünk jelenlegi helyzetét véve figyelembe — kezdetben helyesen lesznek túlsúlyban azon kiadványfajták, melyek a gyakorlati munkában adnak támogatást (címléírás, osztályozás stb.). A fejlődés során azonban — mindig szem előtt tartva az arányokat — arra kell törekedni, hogy a sorozat figyelme kiterjedjen az eddig elhanyagoltabb szakterületekre is. (Kár, hogy a könyvtári nyilvánosság nem értesül a további tervekről; erre a célra kiválóan alkalmas lett volna a hátsó borítólapok belső oldalai!) Kívánatos lenne, ha a következő számok a tájékoztatás aktuális problémáit, a dokumentáció és könyvtár viszonyának sokat vitatott kérdését, a modern sokszorosító- és mikrofilmkészülékek ismeretetését, a megóvás és higiéné problémakörét, vagy — tekintettel a közelgő nagyobb arányú építkezésekre — a könyvtáráépítéssel legújabb eredményeinek közkinccsé tételét is napirendre tűznék. Ajánlatos lenne ezenkívül — éppen a szakágazat egységének elvi szempontjából — ha a könyv- és könyvtártörténet is helyet kapna a sorozatban: a már régebben tervezett összefoglaló munkálatok egyes — egyetemes jellegű — előtanulmányai szervesen illeszkednének a sorozatba.

A sorozattól, mint olyantól sokat várnak a magyar könyvtárosok, elvi, gyakorlati és történeti szempontból egyaránt.

Az eddigi kötetek tartalmi szempontból arról tanúskodnak, hogy a szerkesztők helyesen ismerték fel annak funkcióját, s biztosítani kívánják — reméljük a jövőben is — az annak megfelelő arányokat.

Ami az egyes köteteket illeti: a tárgyalt nyolc kiadvány közül négy címléírás-szabványosítási, egy osztályozási, kettő központi szolgáltatási, egy pedig jogi-igazgatási témakörbe tartozik. Kezdetben tehát — helyesen — a hangsúly a könyvtári részletmunka egyes kérdésein van.

A könyvtári munka szabványosítása terén hazánk az élvonalban haladó országok közé tartozik. Címléírói szabványunk — bár egyes kérdések terén még vitatható — nemzetközi elismerést aratott. Folyóiratcímléírói terén a legújabbban megjelent munkálat (Kósa Győző tollából) szintén jó sajtót kapott. Ezt az irányvonalat — mely a könyvtári munka területén máris éreztetni kedvező hatását — folytatják a sorozat azon kötetei, melyek a különgyűjtemények címléírói kérdéseivel foglalkoznak. (3. szám. BERLÁSZ Jenő: *Kéziratok katalógizálása*. 1958. 112 l. 5. szám. NAGY Júlia—VAGÁCS András: *Térképek katalógizálása*. 1958. 64 l. 6. szám. POSONYI Erzsébet: *Kisnyomatványok könyvtári kezelése*. 1958. 41 l. 7. szám. VÉCSEY Jenő: *A zeneművek könyvtári címléírása*. 1959. 64 l.) Ezen a téren eddig még kevés kísérlet történt, e kiadványok tehát nem léphetnek fel a kötelező szabványok igényével (erre egyesek kifejezetten utalnak is!), azonban azonos funkciót fognak betölteni: elő fogják mozdítani a különgyűjtemények egységes címléírói eljárásának régen óhajtott kialakulását.

A kézirattári kötet foglalkozik a leg részletesebben az anyag könyvtári kezelésének egész folyamatával. Ezt a kézirattári anyag különleges, túlnyomórészt történeti szempontjai indokolják. A szerző helyesen hangsúlyozza az egyes kézirattári állománytípusok (fondok) egységének elvét, az ún. provenienciá-érvet, mely előírja az egyazon személy birtokából származó, azonos témakörű anyag szigorú együtt-tartását. Hasonlóan jó tanácsot ad akkor, amikor ajánlja a teljes állománytétel válogatás nélkül, egyszerre történő beszerzését. Mint tudjuk, számos esetben megtörtént s történik még ma is — akár pénz- vagy raktárhány, akár formális jellegű válogatás, akár az eladó meg nem felelő felvilágosítása következtében —, hogy egyes hagyatékok töredékesen kerülnek közkönyvtári kezelésbe és tulajdonba. Ugyanígy csak helyeselni tudjuk azon sorait, melyek a régi raktári jelzetrendszerek gyakorlati és történeti fontosságá-

ról szólnak, hiszen új raktári rend új jelzetelést kíván, ami csak akkor ajánlatos, ha a régi jelzetrendszer még nem ment át a tudományos köztudatba. Az egységes országos kéziratkataszter egyik előfeltétele az egységes címléírás eljárás. Ez irányban maga a kötet tette meg a döntő lépést. A másik előfeltétel az egységes eljárás alapján végzendő munka, mely nagy- és kis-könyvtárainkban még sok kívánnivalót hagy maga után. Ezen a téren a kötet — melyet alapjában a tisztán technikai szempontokon való egészséges felülemelkedés jellemez — komoly segítséget jelent. Egyedül a szabályzat 15. pontjával kapcsolatban jelentenénk be ellenvéleményt: vitatható, vajon helyes-e oly komplex katalógus előírása, mely egy betűrendbe foglalja a szerző, társszerző, fordító stb. nevét a címben előforduló földrajzi fogalmakkal (ideértve a képes ábrázolásokat és térképeket), de különösen a tudományág vagy tárgy rendszavaival. Különösen problematikusnak látszik még a hangjegyes melléletek külön utalóval történő rendszavazása.

A térképtári szabályzat szerzői a címfelvételi gyakorlaton túlmenően kitérnek a tárolás technikai kérdéseire is, ami jól mutatja a sorozat helyes gyakorlatát: a munkafolyamatok egységben való szemlélését. Bár kétségtelen, hogy a nyomtatott és kéziratós térképek címfelvételi szabályai bizonyos mértékben különböznek, nem lett volna helytelen mindkét kérdés tárgyalása, különös tekintettel arra, hogy a levéltári szervek kéziratós térképekre vonatkozó szabályzatához nehezen lehet hozzáférti. Hiányoljuk a kötetből az alkalmazott rövidítések magyarázatos feloldását.

A kisnyomtatványokról szóló kiadvány azt az igen helyes szempontot tartja szem előtt, hogy ezen a téren — az anyag tömegével járó nehézségek miatt — teljes könyvtári feldolgozásra nem lehet törekedni. A kutathatóságot tehát elsősorban raktározástechnikai fogásokkal kell előmozdítani. Emellett természetesen nyújtja a szükséges címléírás irányelveket is. Használhatóságát ügyes fogalmi rendszer alkalmazása könnyíti meg.

A zeneművek címléírásával foglalkozó kiadvány egy még nagykönyvtárainkban is elhanyagolt terület kérdéseivel foglalkozik, s utal a műfaji diszkrimináció nehézségeire, könyv és zenemű között, ami elsősorban az iskolai zenepedagógiai kiadványoknál lép fel. A kiadvány elsősorban címléírás jellegű, s igen részletesen tér ki a zenemű címének címfelvételi tartozékaira (műfaj, hangnem, letét, hangszerelés stb.).

A sorozat két kötete foglalkozik központi, részben nemzeti, részben nemzetközi szolgáltatásokkal. (1. szám. GOMBOCZ István: *Az UNESCO bibliográfiai munkája*. 1958. 62 l. 12. sz. Sz. NÉMETH Mária: *A központi folyóiratcímjegyzék kérdései*. 1959. 44 l.) Az első kiadvány bevezető részében az UNESCO bibliográfiai tevékenységének szervezetét ismerteti, majd e szervezet, ill. az általa támogatott intézmények bibliográfiai munkásságát, kiadványait analizálja. Végül a tervekről és a magyar bekapcsolódás lehetőségeiről szól. Véleménye szerint a magyar bibliográfiai munkaterület módszerbeni és gyakorlati fejlettsége következtében hazánk inkább adni tud a fejletlenebb módszerekkel dolgozó egyes országoknak, s kevés területen szorul átvételre. Az átvétel elsősorban a dokumentációs technika, a referálási módszerek és a könyvtártechnikai segédeszközök terén jöhet szóba.

A magyar folyóirat-KC-ről szóló kiadvány — a többitől eltérően — nyomtatott formában jelent meg. Bőséges külföldi irodalom alapján ad számot a már működő külföldi rokon intézményekről, azok tartalmi és formai elemeiről, a szerkesztéstechnika kérdéseiről; majd rátér a hazai előzmények, tervek és a magyar KC jelenlegi helyzetének ismertetésére.

Osztályozási kérdésekkel — különleges és modern területen — a sorozat eddig egyetlen kötete foglalkozik. (4. szám. ANDRÉKA Pálné—CEZELLÁR Ferenc: *A műanyag és rokoniparok osztályozása*. 1958. 81 l.) A kiadvány előszava jelzi: csupán kísérlet kíván lenni abból a célból, hogy műszaki könyvtárainkban egyes rohamosan fejlődő technikai ágazatok terén is lépést tudjanak tartani a tudomány fejlődésével.

Sokirányú segítséget nyújt igazgatásban, oktatásban egyaránt a sorozat könyvtárjogi kötete (2. szám. BALÁZS Sándor—PODONYI András — TAKÁCS József: *A könyvtári szolgálat jogi szabályozása*. 1958. 303 l.). A testes kötet a könyvtári alaptörvény tematikai tagolásában a jelenleg hatályos könyvtárjogi anyagot öleli fel, azt részletes magyarázatokkal látja el, s perspektívkusan utal az eddigi jogszabályozás hiányosságaira. A szerkesztő előszavában világosan kifejti, hogy milyen viszonyban van a jelenlegi kötet a gondozásában megjelent korábbi könyvtárjogi kötetekkel. A szöveget jogszabály-gyűjteményekben szokatlan bőségű, tudományos jellegű jegyzetanyag, jogszabály- és tárgymutató, valamint a magyar könyvtárügy szervezeti felépítésének bonyolultságát világosan mutató diagram egészíti ki.

Befejezéként egy-két — többségében technikai jellegű — kérdésre óhajtanók a szerkesztők figyelmét felhívni:

1. A témák sokrétűsége, a sorozat kezelhetősége megkívánta volna a sorozat tematikai tagolását. Így pl. lehetett volna külön-külön címléírás, bibliográfiai, osztályozási, tájékoztatósi, igazgatási, technikai és történeti sorozatokat létesíteni.

2. Véleményünk szerint helytelen volt, hogy — a 12. szám kivételével — a sorozat szerzői „álnévtelenség”-be burkolódnak. A belső címlap hátoldalára bujtatott „összeállította”, „szerkesztette” fogalmak ugyanúgy szerzőséget jelölnek, mint az „irta” fogalom — szerzői név pedig a címlapra való. A sorozat szerkesztői viszont a teljes névtelenségben rejtőznek.

3. A jövőben feltétlenül ajánlatos lenne a példányszám kérdésének logikus rendezése. Az eddigi számok példányszáma 100 és 1000 között ingadozik, ami már eleve lehetlenné teszi az oly fontos külföldi cselelethezesség jó kihasználását.

4. Kár, hogy — ismét csak a 12. szám kivételével — az előállítási mód a sokszorosítás. Kétségtelen, hogy országos jellegű, nemzetközi érdeklődésre számotartó kiadványok esetében valamennyi szám nyomtatásban való kiadása lett volna az indokolt. Az alkalmazott sokszorosítási technika nem teszi lehetővé használható ábrák közlését. Erre példa a térképtári kiadvány. Feltehetőleg változást hoz majd ezen a téren a modern sokszorosítógép alkalmazása.

5. A nyomdatechnikai egyöntetűség hiánya nem tesz jó benyomást. A kolofon pl. az 1. és 3. számnál elől, a 2., 4., 5. és 7. számnál hátul, a 12. számnál csonkán, a 6. számnál sehol sem található.

6. Az idegen nyelvű kivonatok terén követett módszer sem azonos: a jogi és osztályozási kötetekben a többiekhez hasonlóan indokolt lett volna rövid idegen nyelvű kivonat készítése. A 7. és 12. számból viszont hiányzik a másutt megtalálható orosz nyelvű kivonat.

Helytelen lenne, ha a recenziót a kifogásokkal fejeznék be; ezek azonban amúgy sem érintik a mondanivaló lényegét: a sorozat megindítása hiánypótló volt, abban szakmailag magasán képzett szerzők hasznos munkát végeztek, jelentős támogatást adtak a könyvtári munkában. Az eddigi eredmények azt a reményt kelthetik, hogy a sorozat mind hazai, mind nemzetközi szinten sikerek elé néz.

TÓTH ANDRÁS

Kósa Győző: Útmutató és példatár műszaki folyóiratok könyvtári feldolgozásához. Bp. 1959. 94 l. ([Budapest.] Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Budapesti — módszertani kiadványai 2.)

Az irodalomtudomány, a történelem és a többi tudomány, sőt gyakran a gazdasági élet is egyre nagyobb mértékben kénytelen a periodikákhoz fordulni. A történelem az elmúlt évek lüktetését keresi azokban, a gazdasági élet pedig azzal az igénnyel lép fel, hogy minél sürgősebben és a lehető legnagyobb mennyiségben juthasson mindazokhoz az értesülésekhez, gondolatokhoz, műszaki ismeretekhez, amelyek a világ bármely pontján időszaki lapban napvilágot látnak. A könyvtárak ezt az igényt adottságaik által meghatározott körben igyekeznek kielégíteni. Munkájuk elé azonban sokszor akadályt gördít részben az anyag hatalmas mennyisége, részben kezelésének nehézsége és nem utolsósorban nyilvántartásának ki nem kristályosodott módszerei.

A Műszaki Egyetem Központi Könyvtára jelen kiadványa ezeken a nehézségeken akar könnyíteni azzal, hogy a műszaki folyóiratok könyvtári feldolgozásához ad útmutatásokat, amelyek segítségével bármely műszaki könyvtár minden szempontból tájékoztatást adó, jó katalógust készíthet.

A szerző előszavában hangsúlyozza is, hogy csupán a saját könyvtárukban kifejlesztett gyakorlatot igyekszik összefoglalni, — hangsúlyozza azonban ő is azokat a címfelvételi problémákat, amelyek a periodikáknak ezekben a friss élettel lüktető fajtáiban: a műszaki folyóiratokban jelentkeznek.

A kiadvány — az elméleti meghatározásokon kívül — közérthetően tartalmazza a legalapvetőbb és leggyakorlatibb tudnivalókat, az egészen bonyolult folyóiratok címfelvételéhez szükséges szabályokat, eljárásokat; ismerteti a címfelvételi igények és szempontok szerinti katalógusokat (melyek szükségesek egy műszaki könyvtárban); megmutatja, miben különböznek a katalógusok számára készülő címfelvételek a bibliográfiai felvételektől; részletesen közli a címléírás szabályokat és tárgyalja azok alkalmazását; bőséges példákkal illusztrálja az eljárási módszereket; végül tárgymutatót ad.

A kiadványban leírt gyakorlat részben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárában leszárt tapasztalatok, részben a külföldi könyvtári munka figyelembe vételével alakult ki. Az *Útmutató* ha hasznosan segítségül is vette a hazai és külföldi — a folyóiratkezelés egyáltalában

nem részletesen kidolgozott szakirodalmát — szabványokat, mégis csak egy könyvtárnak a gyakorlatából készült, a periodikáknak csak egy csoportjára vonatkozik, s ezért általánosító cézzal nem léphet fel. De nem is teszi ezt. Csupán segítséget akar nyújtani azon a területen, ahol az övéhez hasonló problémák merülnek fel. Éppen ezért nem volna méltányos, ha egyes terminus technicusok helyességéről vagy helytelenségéről vitába szállnánk (pl. utaló v. melléklap; részalcímes folyóirat-sorozat v. kettős című folyóiratok stb.). Ez annál inkább helytelen volna, mert a részletes magyar periodika-szabvány hiányának egyik jellemző tünete éppen az, hogy a szakkifejezések értelmezésében sem egyezik minden könyvtár. — A címfelvétel aprólékosabb kérdéseiben (pl. honnan vegyük fel a címet; jelezzük-e a periodicitást; hol oldjuk fel a poligramokat; mikor kap egy címváltozás új helyrajzi számot; méretváltozásnál hogyan járjunk el; ceruzás bejegyzések stb.) szintén lehetne gondolatot cserélni arról, hogy mi a helyes és mi a helyesebb, — de itt is indokolatlanná tenné a vitát az, hogy a könyvtárakban rejlő helyi lehetőségek és adottságok sokszor természetessé tesznek olyan megoldásokat is, amelyek másutt nem lennének eléggé indokoltak.

Sajnos, nem sok olyan könyvtár van Magyarországon, ahol a műszaki folyóiratokkal ilyen átfogóan és módszeresen foglalkoznának, mint a Műszaki Egyetem Könyvtárában, ezért talán nem ártott volna, ha a kisebb könyvtárakat is figyelembe véve — az egyébként igen szemléletes és bőséges példatár — több magyar nyelvű példával tette volna még szemléletesebbé a felvétel munkáját.

Igen gondos, alapos, nagy körültekintéssel és szakértelemmel készült munka az *Útmutató*. Bizonytalán sok könyvtárosnak nyújt segítséget, s belőle, valamint a hozzá hasonló törekvésekből kialakul végre az olyan régóta kívánt időszaki kiadványok (hírlapok és folyóiratok stb.) könyvtári címlírásának teljes magyar szabványa.

NAGYDIÓSI GÉZÁNÉ

Új szovjet bibliográfiai tankönyv (Л. А. Левин—П. М. Савицкая—О. П. Коршунов: Библиография общественной-политической литературы. Часть 1. Москва, 1958. Советская Россия, 390 p.)

A moszkvai Állami Könyvtári Intézet bibliográfiai tanszéke a felsőfokú könyvtárosképzés számára kétkötetes társadalomtudományi-politikai bibliográfiai tankönyv-

vet állít össze. A tankönyv első része 1958-ban megjelent és a marxizmus—leninizmus klasszikusainak műveivel, az SzKP és a vezető szovjet állami szervek dokumentumaival, valamint a kimagasló szovjet államférfiak műveivel foglalkozik. A tankönyv második része tartalmazza majd a társadalomtudományi-politikai irodalom különböző területeinek bibliográfiai feltérképezését, ún. párttörténet, filozófia, közgazdasági tudományok, történelem, nemzetközi kérdések.

A *társadalomtudományi-politikai irodalom bibliográfiája* c. tanfolyam tankönyve előttünk levő első részének bevezetője megállapítja, hogy a könyvtárosképzés mellett arra is hivatott, hogy elősegítse a marxizmus—leninizmus propagandáját, a politikai ismeretterjesztést, és tájékoztasson a sajtó szerepéről a marxista ismeretek terjesztésében.

A kötet tanulmányozása arról győző meg, hogy a marxizmus bibliográfiai irodalma értékes művel gyarapodott általa, és bizonyos tekintetben továbbfejleszti az eddigi nem jelentéktelen szovjet és külföldi a marxizmus tudományos igényű bibliografizálására irányuló törekvéseket.*

Véleményünk szerint ezekről az előzményekről, legalább nagy vonalakban áttekintést kellett volna nyújtani a bevezetésben, és ily módon is kidomborítani a tankönyv szerves beilleszkedését a marxista társadalomtudomány bibliográfiai apparátusába.

A tankönyv azonban nem egyszerű folytatója az eddigi marxizmussal foglalkozó bibliográfiáknak, hanem sajátos helyet is elfoglal ezek sorában, azáltal, hogy az elméletet a gyakorlattal összekapcsolva, a marxizmus—leninizmus klasszikusainak művei mellett tudományos igénnyel bibliográfiailag feltárja az SzKP-nek és a Szovjetunió állami irányító szerveinek forrás értékű dokumentumait, továbbá a vezető pártfunkcionáriusok és a szovjet államférfiak műveit, és bevezet mindezek bibliográfiai forrásaiba is.

Tankönyv, kézikönyv lévén és nem bibliográfiai segédtkönyv, részletekbe menő regisztrálás helyett történetileg, szövegesen

* Hogy csak néhányat említsünk ezek közül: Л. А. ЛЕВИН: *Библиография произведений К. Маркса и Ф. Энгельса*. Москва, 1949. 266 l.; *Erstdrucke der Werke von Marx und Engels*. Bibliographie der Einzelausgaben. Berlin, 1955. 62 l.; a nyugatiak közül M. RUBEL: *Bibliographie des oeuvres de Karl Marx*. Appendice: Répertoire des oeuvres de Friedrich Engels. Paris, 1956. 272 l. stb.

írja le a fontosabb kiadásokat és az ezekkel kapcsolatos tudnivalókat (megjelenés körülményei, különféle adatok, forrásérték stb.). A kötet kifejezetten szovjet forrásokra épül, ismerteti a vonatkozó szovjet bibliográfiákat is, ezáltal bibliográfia-történeti szempontból is értékes adalékokkal szolgál (különös tekintettel a rejtett bibliográfiák feldolgozására). A különböző kiadásokat típus szerint ismerteti (monográfia, gyűjteményes kötet, válogatott és összes művek, tematikus gyűjtemények, bibliográfiák stb.).

A kutató, a reference-könyvtáros a bibliográfiai adatok mellett megtalálja az olyan jelentékeny gyűjteményekre vonatkozó fontosabb ismeretek leírását, mint például a *MEGA*, a *Leninszkij Szbornik*, vagy olyan adatokat, mint például a *MARX, ENGELS, LENIN* szovjetunióbeli kiadások számát és példányainak mennyiségét. Érdemes megjegyezni: 1917—1958 között a klasszikusok művei 9500 kiadásban jelentek meg 370,1 millió példányban. Közel a gondolat: e számoknak nem kis szerepük volt abban, hogy a marxizmus—leninizmus elmélete anyagi erővé váljék a Szovjetunióban.

A kötet szerkezetileg jól áttekinthető, részletes tagolásban négy fejezetben elemzi a marxizmus—leninizmus legfontosabb szovjetunióbeli dokumentumait és azok bibliográfiai forrásait. Az I. fejezet a klasszikusok kiadásait írja le, a II. a bibliográfiai forrásokat, a III. a Kommunista Párt és az irányító szovjet állami szervek dokumentumait és ezek bibliográfiai forrásait, míg a IV. a vezető pártfunkcionáriusok és szovjet államférfiak műveinek kiadásába és bibliográfiai forrásaiba vezet be.

A nagy mennyiségű szovjetunióbeli forrást feltáró és rendszerező munkát érdemes lett volna — legalább függeléként — kiegészíteni (vagy a jövőben kellene ezt megtenni kiegészítő kötet vagy füzet formájában) a fontosabb külföldi kiadások és bibliográfiai források leírásával.**

A kötet apparátusára vonatkozóan: megkönnyítette volna az eligazodást egy kronológiai melléklet és egy névmutató.

** A marxista társadalomtudomány iránt világszerte növekvő érdeklődésre jellemző például, hogy az egyik legjelentékenyebb nyugati társadalomtudományi-közgazdasági intézet, a párizsi *Institut de Science Économique Appliquée* kiadványainak sorában 1958-tól önálló formában adja közre a marxizmusra vonatkozó kutatásainak eredményeit: *Cahiers de l'ISEA. Études de marxologie. Série S.*

Az ismertetett szovjet társadalomtudományi-politikai bibliográfiai tankönyv minden bizonnyal a Szovjetunió határain kívül is hasznos eszköze lehet a tudományos könyvtárosképzésnek és nem hiányozhat a tudományos könyvtárak kézi- és segédkönyvtáraiból sem.

RÓZSA GYÖRGY

Három szovjet cikkgyűjtemény

Библиотечное дело в СССР. Сборник статей. Отв. ред.: Ф. С. АБРИКОВОСА. Москва, 1957. Гос. Биб-ка СССР им. В. И. Ленина. 387 l.

A Lenin Könyvtárnak ez a kiadványa, amint ezt a címlap is feltünteti, a Nagy Októberi Szocialista forradalom 40. évfordulójára készült. Célkitűzése szerint össze kívánja foglalni a negyven esztendő eredményeit a könyvtárügy terén. A szerkesztő bizottság azonban tudatában van annak, hogy egy szerény cikkgyűjteményben a teljesség igényével ez a feladat nem oldható meg, hiszen minden részletkérdés önálló monográfiát kíván. Így hát az egyes dolgozatok előmunkálatok ezekhez a még megírandó monográfiákhoz. A célkitűzésnek megfelelően — noha ez tipográfiailag nem domborodik ki —, a gyűjtemény három részre oszlik. Az első történeti jellegű, a második a könyvtár legfőbb funkciójával, az irodalom népszerűsítésének sokoldalú problémáival foglalkozik, végül a harmadik a könyvtári munka elméleti és technikai kérdéseit elemzi. A legcéltudatosabb az első, a történeti rész, ez hangsúlyozza legjobban a kötet rendeltetését, ez mutatja meg a negyven év alatt megtett utat. A bevezető cikkben A. G. KRAVCSENKO ismerteti a könyvtárügy lenini tervét. A könyvtárügy abban a szerencsés helyzetben van, hogy LENIN bőséges elméleti, szervezési és gyakorlati útmutatást adott ebben a kérdésben. Mint államférfi, mint kultúrpolitikus, mint gyakorló bibliográfus s mint egyszerű olvasó egyaránt foglalkozott a könyvtárakkal, valóban minden oldalról jól ismerte ezt a kérdést. A szocialista könyvtárügy alapjait megvető törvények, határozatok az ő elgondolása nyomán születtek, ő adott kellő hangsúlyt a szocialista könyvtárügy egyik legfontosabb jellemvonásának, a helyesen felépített hálózati rendszernek. A szerzeményezés lehetőségei, a kötelempéldány a könyvtárak közötti csere alapjait az ő elgondolásaiból fejlesztették ki. — N. I. KARLIKINA cikke szinte folytatása az előbbinek: bemutatja,

miként irányította és támogatta a Párt a könyvtári munkát, és hogyan tükröződik mindez a párt- és kormányhatározatokban. Lépésről lépésre, kongresszusról kongresszusra, az egymásután megjelent határozatok ütemében mutatja be az elmúlt negyven év könyvtári történetét. A fejlődést magát egy 50 lapos statisztikai cikk tükrözi a legkonkrétabban. A 35 tábla — közülük némelyik több lapnyi terjedelmű — a legsokoldalúbban vizsgálja a könyvtárügy fejlődését. A kiinduló adatok 1913/14-ből valók, a legfrissebbek 1956-ból. Egymagukban is igen sokat mondanak: 1913-ban 76 ezer könyvtár és 46 millió kötet — 1956-ban 400 ezer könyvtár és másfélmilliárd kötet.

A kötet anyagának második része a könyvek propagandájával foglalkozik. Rendkívül igényes és sokrétű feladat. Az egyes könyvtártípusok egy bizonyos globális olvasókatégória szolgálatában állanak ugyan, de közelebbi vizsgálatnál nemcsak az derül ki, hogy ez jól elkülönülő olvasótípusokat foglal magában, hanem az is, hogy a típusokon belül még tovább differenciálhatunk, ha a legfontosabb ismérvet, az olvasó igényét, szükségleteit tekintjük osztályozási alapnak. Ennek megfelelően változik az eljárás a könyvtártípusok szerint. Más az egyes irodalomfajták propagandája a tömegkönyvtárakban, más a szakkönyvtárakban, más az egyéni olvasó és más a társadalmi vagy gazdasági szerv igénye és ismét másképpen elégíti azt ki egy szakkönyvtár és másként egy megyei (területi) könyvtár. A problémák, a megoldások, a tapasztalat igen gazdag, a cikkek nagyon tanulságosak.

A harmadik, a bibliotekonómiai rész fő témái, a katalogizálás, osztályozás, könyvtárközi kölcsönzés, történeti szelvényekben íródtak: visszapillantva összegeznek, majd bátor távlatokban mutatják meg a jövőt. A legjelentősebb közülük VASZILEVSZKAJA és VOSZKRESZENSZKAJA cikke a központi címjegyzék kérdéséről. Az 1924 óta fennálló és fejlődő külföldi folyóirat KC mellett 1936 óta készül a külföldi könyvek központi katalógusa, amely 1956-ban már közel félmillió művet tartott nyilván. Az 1955. évi párthatározat alapján valamennyi könyvtár külföldi szerzeményeiről 3 példányban küld bejelentést. A *Lenin Könyvtár* ezekből a cédulák-ból betűrendes katalógust állít össze, az *Idegen nyelvű Könyvtár* negyedévenként szakszerűtlen jegyzéket ad ki, az akadémiai *Tudományos Tájékoztató Intézet* pedig nagyszabású reference apparátusának kiegészítésére használja fel. 1947 óta viszont készül az orosz nyelvű művek központi cím-

jegyzéke is: amellet hogy lelőhely-katalógus, alapul fog szolgálni a retrospektív nemzet bibliográfiának.

40 лет библиотечного строительства в СССР. Доклады научной конференции 23—26 декабря 1957 г. Ред.: Ф. С. АБРИКОSOVA. Москва, 1958. Гос. Биб-ка СССР им. В. И. Ленина. 285 l.

Ez a gyűjtemény kifejezetten könyvtártörténeti jellegű, ami természetesen is, hiszen a forradalmi negyven esztendő könyvtártörténetével foglalkozó konferencia anyagát tették benne közzé. A vezető tanulmány a könyvtárak, az állomány, a dolgozók stb. szempontjából általánosságban összegezi az eredményeket. Szintén általános jellegű a könyvtárosképzés 40 éves útjának bemutatása is. A kötet különös jelentőségét azonban a további tanulmányok adják meg. A Lenin Könyvtár történetét öt és az egyes szövetséges köztársaságok könyvtárügyének fejlődését további öt tanulmány ismerteti. A Lenin Könyvtár igazgatójának összefoglaló cikke után részlettanulmányok az egyes aspektusokban, ill. funkciók szerint bemutatott fejlődést és annak eredményeit összegezik. Az állomány története mellett ott találjuk a szocialista könyvtár legjellegzetesebb funkcióit: az olvasószolgálatot, az ajánló bibliográfiai és a módszertani munkát. Ha a méretek magyar vonatkozásban túl nagyok is, a tanulságok igen értékesek. Jobb összehasonlítási alapot nyújtanak az egyes szövetséges köztársaságok. Bár itt is az Ukrajna vagy a Belorusz SzSzK jelentősen nagyobbak, viszont a grúz művelődés másfélszer éve szemben áll a viszonylag fiatal Kirgiz SzSzK könyvtárügyével, és ismét más képet mutat a Lett SzSzK. Valamennyi mégis azt mutatja, hogyan fejlődik a szocialista szellemű könyvtárügy az egyes sajátos feltételek, történeti adottságok, eltérő szükségletek szerint, s különböző utakon járva éri el a közös célt. Ezek az utóbbi cikkek számunkra kevéssé ismert területekre engednek bepillantást, közülük SZIMANOVSKIJ részletes cikke a belorusz könyvtárügyről még külön is figyelmet érdemel.

Труды Библиотеки Академии Наук СССР и фундаментальной Библиотеки общественных наук АН СССР. Отв. ред.: Г. А. ЧЕБОТАРЕВ. 3. том. Москва—Ленинград, 1958. Изд. АН СССР. 326 l., 4 t. (Angol nyelvű címlappal és tartalomjegyzékkel.)

Míg a Lenin Könyvtár kiadványai az egész ország területét átfogó, a könyv-

tárügy egészét érintő dolgozatok, az Akadémiai Könyvtár és a Társadalomtudományi Alapkönyvtár évkönyve a könyvtárak eltérő jellege, profilja és olvasóközönsége miatt ismét más oldalról mutatja be a szovjet könyvtárügyet: a tudományos könyvtárak munkásságát, problematikáját tárja elénk. Az évkönyv első részében bibliokonómiai kérdéseket tárgyal a tudományos könyvtárak szempontjából. A szerzeményezés, a nemzetközi csere és a különféle katalogizálási kérdések mellett három tanulmány is foglalkozik a raktározás problémáival. A szovjet akadémiai könyvtárak komoly helyhiánnyal küzdenek, ezen segít majd az új épület, amelynek nagyszabású terveit a múlt évben kezdték kidolgozni. Mint központi könyvtáraknak, igen fontos problémájuk a hálózat és annak koordinálása, ami, figyelembe véve, hogy a hálózat tagjai tudományos kutatóintézetek, igen fontos és bonyolult feladat. Az évkönyv második részében bibliográfiai szemléket találunk. A műfaji meghatározás kissé pongyola: egyrészt olyan dolgozatokról van itt szó, amelyek kiadványainkon keresztül bizonyos külföldi tudományos intézményeket — pl. a Szerb vagy a Román Tudományos Akadémia, — ismertetnek meg az olvasóval, vagy pedig egyes kiadványsorozatokat — pl. az ENSz gazdasági kiadványai, kínai történeti munkák — tárgyalnak. Jellegzetes vonásuk azonban, hogy az alapos bibliográfia maga csak melléklet az igen tekintélyes és színvonalas tanulmányok mellett.

A szovjet könyvtártudományi irodalom gazdag terméséből kiragadott három kötet csak mutatvány. A bennük közlött tanulmányok történeti távlatban, ill. keresztmetszetben tájékoztatnak a szovjet könyvtárügy kérdéseiről, és jó példát adnak arra, hogy milyen sokrétűen lehet a könyvtártudományt művelni.

WEGER IMRE

A Haydn-émlékév könyvtártudományi vonatkozású kiadványai. 1. Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványainak sorozata értékes számmal gyarapodott. A HAYDN-émlékév alkalmából napvilágot látott a Zeneműtár HAYDN-ra vonatkozó anyagának szakszerű katalógusa.¹ A terjedelmes kötet három fő részben tárgyalja a zeneműveket. Az első a HAYDN-autográ-

fiákat sorolja fel, a másodikban a korabeli kéziratos másolatok szerepelnek, míg a harmadik rész az egykorú nyomtatványokról ad számot. Gondos könyvtárosi munkával készült címléírás, a nemzetközi zenetudományban általánosan ismert HAYDN-jegyzékekre való hivatkozás, négyféle szakmutató teszi könnyűvé a gazdag anyagban való eligazodást. A kötet összeállítói — az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárának dolgozói — jó ízlésről és a könyvforgató közönség igényeinek helyes ismeretéről tettek tanúságot azzal, hogy a katalógusrész elé kitűnő érzékkel összeválogatott faksimile gyűjteményt illesztettek, ami még a felületesen lapozgató laikus érdeklődését is felkelti.

A kiadványnak külön értéket kölcsönöz VÉCSEY Jenő magvas bevezető tanulmánya. Ebben a szerző összegezi a magyarországi HAYDN-kutatás szempontjait: a Magyarországon eltöltött évek jelentőségét a nagy mester művészi fejlődése szempontjából és azt a kölcsönhatást, amely a magyar zene és HAYDN muzsikája között megállapítható. A bevezetés egyébként tájékoztat a katalógus összeállításának elveiről és útmutatást ad az abban való eligazodáshoz. Ugyancsak innen tudjuk meg, hogy a külföldi szakirodalom kevésbé és pontatlanul ismeri az Országos Széchényi Könyvtár HAYDN-anyagát, ami a HAYDN-émlékév alkalmától elteltéig is indokolja a kiadvány megjelentetését.

Nem hagyhatjuk említés nélkül az Akadémiai Kiadó munkáját sem. Az ízlésesen kiállított kötet a könyvgyűjtőknek örömet szerez. Kár, hogy ezt az örömet kissé megzavarják a kottaszemelvények, melyeket a szöveg közé ragasztott papírszelvényekre nyomtak.

2. A HAYDN-zene kedvelői és a nagy mester tisztelői egy másik kellemes meglepetésben is részesültek. A jubileumi év alkalmából megjelent a *fisz-moll szimfónia* (*Abschieds-Symphonie*) kéziratainak faksimiléje.² A partitúra elé SOMFAI László írt jól sikerült bevezetőt. Ebben történeti és esztétikai szempontból méltatja HAYDN e nagy népszerűségnek örvendő kompozícióját. Elmondja a keletkezéséhez fűződő két anekdotát is. Az egyik szerint HAYDN akkor írta e művét, amikor hercegi pártfogója — finaciális okokból — el akarta bocsátani zenekarát. A búcsúzóul rendezett

² Joseph HAYDN: *Symphonie Fis-Moll* („Abschieds-Symphonie”). Partitur. Faksimilewiedergabe des Haydn-Autographs aufbewahrt in der Nationalbibliothek Széchényi, Budapest. Bp. 1959, Akad. Kiadó. [32] lev.

¹ *Haydns Werke in der Musiksammlung der Nationalbibliothek Széchényi in Budapest*. Bp. 1959, Akad. Kiadó. 168 l.

hangversenyen a szimfónia záró tételének kánonjánál, ahol egymás után hallgatnak el a hangszerek, mindegyik zenész, szálamának végeztével, eloltotta lámpáját és ünnepélyesen elhagyta a termet. Utolsó-nak HAYDN maga. A herceg megértette a pantomimot, és megtartotta a zenekart. Van egy másik verziója is a *Búcsú-szimfónia* keletkezésének — SOMFAI ezt is idézi —, ami talán nem ilyen megható, de ugyancsak fényt vet HAYDN zenésztársaival együttérző szívére. E két kis történet elmondásánál jobb eszközt aligha választhatott volna SOMFAI, hogy egy egészen rövidre szabott ismertetésben szóhoz juttassa HAYDN-t, az embert is. Csak helyeselni tudjuk azt a következtetést, hogy az ilyen programként is felhasználható történetek egy-egy kompozíció népszerűségének fokmérői. Miért? Nem a reklám eszközei ezek, hanem a műélvező természetes igényének kielégítésére szolgálnak: közelebb férközni a művész lelkéhez, hogy jobban megértsük a műben kifejezett érzelmeit. A jól sikerült fakszimile HAYDN kezeírásával ellátott sárgult lapjai, a tudományos érdekeken kívül, szintén ezt a célt szolgálják: általa a világ legtávolabbi zugában élő zenészek és zenekedvelők is közelebb érzik magukhoz HAYDN-t, és talán egy kissé Magyarországot is, ahol annyi évet töltött, és ahol annyi szép emlékekben él a halhatatlan mester.

3. A HAYDN-emlékévé ad aktualitást HORÁNYI Máttyás könyvének is, mely az ESTERHÁZY-udvar színházi életét ismerteti.³ A nagy alapossgággal és felkészültséggel írt munka hézagpótló. Főúri magán-színházaink történetének feltárása még ma is nagyon fogyatékos. Pedig az a hatalmas áldozatokat igénylő, tekintélyes színházi kultúra, melynek egyik kitűnő példája az ESTERHÁZY-udvar színházi élete, jelentős hatást gyakorolt nemzeti színházásunk fejlődésére is.

Négy ESTERHÁZY: Pál Antal, „Fényes” Miklós, Antal és II. Miklós idejére esik az az intenzív színházi élet, melynek eseményeiről — az ESTERHÁZY-család levéltárának adatai alapján — néha szinte napról napra beszámol HORÁNYI könyve. A szerző érti a módját, hogy a történet-tudós legkisebb részleteket is felkutató pontosságával összegyűjtött hatalmas anyagot úgy tárja fel olvasója előtt, hogy az szinte maga előtt látja a kismartoni és eszterházi udvar egész pompáját. Az építkezések tervének és egész folyamatának

ismertetésével megteremti a miliót, melyben a színházi élet lezajlott. Az egyes színház-szervezetek szerződéseiből megismerjük a korabeli színművészek életkörülményeit. A hercegi udvar által kiadott szabályzatokból a színház szervezete felől tájékozódunk. A műsorok, az egyes előadásokról szóló újsághírek pedig magáról a művészi életéről adnak felvilágosítást. A kor legjelesebb szín- és zeneművészei nevével találkozunk az ESTERHÁZY hercegeknek a minőségre — sokszor talán nem is művészi, hanem hiúsági szempontokból — mindig sokat adó udvarában. Megelevenedik előttünk HAYDN alakja is, bár itt talán kissé nélkülözzük a világhírű mester művészi súlyának érzékeltetését, mely az ő ismert szerénysége és egyszerűsége mellett is rányomta bélyegét az ESTERHÁZY-udvar zenei és színházi életére.

Erdeme a könyvnek, hogy éles világitásba helyezi azt a fejlődést, amely az ESTERHÁZY-udvar színházi életében megfigyelhető. Az előadások kezdetben csak egy-egy számként szerepeltek a lakomák, vadászatok, tűzijátékok, katonai parádék sorozatában; egyszerűen a főúri pompa megnyilvánulásai voltak. Csak fokozatosan, talán nem is annyira a herceg irányítására, mint inkább az alkalmazott kiváló művészek befolyása következtében váltak ezek az előadások valóságos művészi eseményekké. Így lett Eszterháza, majd Kismarton a SHAKESPEARE- és MOZART-kultusz egyik jelentős megindítójává, s hatott ízlést nevelő erővel a magyarországi színpadművészetre.

HORÁNYI Máttyás könyve gazdag tartalmával, fordulatos stílusával, kitűnő illusztrációival és reprezentatív kiállításával jelentős eredménye a magyarországi színház-történeti kutatásoknak és szép emléke a HAYDN jubileumnak.

T. M.

A Szaltükov—Scesdrin Könyvtár közgazdasági ajánló bibliográfiái. Экономика промышленного предприятия. Рекомендательный указатель литературы. Выпуск.

A leningrádi Nyilvános Szaltükov-Scesdrin Könyvtár fenti című nyomtatásban megjelenő tematikus bibliográfiai sorozata annotált formában dolgoz fel a szovjet szakirodalom alapján különböző, a népgazdaság szempontjából fontos kérdéseket, mint például a beruházások (5. sz.), az ipari termékek önköltsége (8. sz.), a gazdaságos elszámolás és rentabilitás (9. sz.), a munkatermelékenység (10. sz.) stb.

³ HORÁNYI Máttyás, *Eszterházi vigasságok*. Bp. 1959, Akadémiai Kiadó. 269 l.

A sorozat egyes füzetei tömören ismeretik a tárgyalat gazdasági kérdés állását, bibliografizálásának problémáit, majd sajátos szakrendszerben követik egymást a tételek, könyvek és folyóiratcikkek vegyesen. A könyvnek felültetik az esetlegesen megjelent bírálatokat is. Az irodalomfeldolgozást követi a tárgymutató, a feldolgozott folyóiratok jegyzéke és a szerzői-, illetve címmutató.

Az egyes füzetek általában a legfrissebb irodalmat dolgozzák fel. A marxista klasszikusok műveinek vonatkozó részeire az első fejezetekben történik általában hivatkozás. A tételek száma füzetenként változó, 200—300 között mozog. A sorozat magyar megfelelője a Közgazdaságtudományi Egyetem szakbibliográfiai sorozata, az *Időszerű gazdasági kérdések irodalma* (I. Közgazdasági Szle. 1959. 4. sz.), azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi nemzetközileg dolgozza fel a szakirodalmat.

A sorozat füzeteként összeállítását, szerkesztését közgazdászok és bibliográfusok közösen végzik, és ezáltal biztosítják a szaktudományi és a könyvészeti szempontok harmonikus érvényesülését.

A sorozat jól példázza, hogy az általános gyűjtőkörű tudományos nagykönyvtár miként szolgálhatja a gyakorlatot tudományos igényességgel összeállított ajánló bibliográfiával.

RÓZSA GYÖRGY

Emery, Edwin—Smith, Henry Ladd: The press and America. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall Inc. 1958 (2 nd printing), XIV, 794 l. (Prentice-Hall Journalism Series. Kenneth E. Olson ed.)

Az Egyesült Államok nagyarányú, modern, a szó legjobb értelmében tudományos alapvetésű sajtótörténete ez a mű. A mintegy harminc éve — körülbelül a jelenleg Raymond B. Nixon professzor szerkesztésében megjelenő *Journalism Quarterly* című folyóirat indulása óta — intenzíven folyó amerikai tudományos sajtókutatás kiváló alkotása. A szerzők mindketten a sajtótudomány egyetemi tanárai, EMERY a minnesotai, SMITH a wisconsini egyetemen. Munkájuk az 1950-ben megjelent és ugyancsak több száz lapos amerikai sajtótörténetet, Frank Luther MOTT-ét — amely szintén a legújabb időkig terjedt — bizonyára nem teszi feleslegessé. De annál mégis lényegesen többet nyújt, nemcsak azért, mert minden fejezethez jól válogatott és mégis kiadós annotált bibliográfiát ad — tehát a további kutatás vezérfonalát — és nem is csak azért, mert utolsó fejezetei-

ben a tájékoztatásnak a sajtónál újabb műfajaira, a rádióra és a televízióra is kiter —, hanem elsősorban módszerben.

Kevés országnak írták meg teljes sajtótörténetét, a legtöbb meglévő nemzeti sajtótörténet csonka, befejezetlen, többnyire elavult is. Egy teljes, napjainkig terjedő, összefoglaló kézikönyv megjelenése tehát magában véve is nemzetközi méltatást érdemel. EMERY és SMITH művét azonban ezenkívül azért is üdvözölhetjük örömmel, mert elsőként értékesíti a nemzeti sajtótörténetek közt a modern sajtótudományi szempontokat. A sajtó életének bemutatását nem korlátozza eseménytörténetre, hanem a társadalmi háttér bemutatásával szélesebb összefüggésbe iparkodik állítani. Nem a grammati sajtóból, a sokat emlegetett *Publick Occurances* c. baltimorei újságból indul ki, hanem viszszatér az európai összefüggésekre egészen az 1609-ben, Németországban megjelent első hetilapokig. Véglegesként fogadja el az utóbbi évtizedek európai kutatásai alapján megállapított 1609-es dátumot a sajtó keletkezésének időpontjául. Így Amerikában is eldöntöttnek vehető az a röviddel ezelőtt még nálunk is élesen vitatott kérdés, hogy az újságlapok, röplapok stb. hozzátartoznak-e a sajtó történetéhez. EMERY és SMITH is az időszakosság kritériumát tartják a legfontosabbnak annak eldöntésére, hogy milyen nyomtatványokat tekinthetünk az időszaiki sajtó körébe tartozóknak. Álláspontjukat e tekintetben elvileg is kifejtik. Talán csak abban találhatnánk kifogást, hogy a szigorúan *egy heti* mértékű periodicitás — különösen a sajtó kezdeti korára alkalmazva — szűk; ezt véve alapul nemcsak a mi 1705-i *Mercuriusunk*, de az említett *Publick Occurances* sem tartoznék a sajtó keretébe.

Természetesen nem ismertethetjük részletesen a mű egész tartalmát. De talán annyit érdemes megemlíteni, hogy a könyv 29 fejezetének egyikét *The new journalism* címmel teljesen a magyar származású PULITZER Józsefnek szenteli. PULITZER, mint tudjuk, azután hogy LINCOLN lovaságában harcolt a rabszolgák felszabadításáért, az amerikai nagy példányszámú, modern tőkés sajtó egyik megalapítója volt. Szerepét EMERY és SMITH még jobban kiemelik, mint elődeik.

Szép kiállításban adták ki az amerikai sajtó-kézikönyvet. Jól használható név- és címindex egészíti ki. Sikerültek az illusztrációk is, legfeljebb talán a személyi portrék helyett (vagy mellett) adhattak volna még több újságképet.

DEZSÉNYI BÉLA

Die Hochschullehrer der Wirtschaftswissenschaften in der Bundesrepublik Deutschland einschl. Westberlin, Österreich und der deutschsprachigen Schweiz. Werdegang und Schriften. Hrsg. Gesellschaft für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften. Berlin, 1959, Duncker-Humboldt. 515 l.

Amint a nagy általános tudományos bibliográfiák helyét fokozatosan tudományági szakbibliográfiák veszik át a tájékoztató munkában, ugyanúgy a Minerva-típusú általános tudományos címtárak is fokozatosan átadják helyüket a szaktudományi életrajzi lexikonoknak, bio-bibliográfiáknak, címtáraknak.

A német nyelvterület (az NDK-át leszámítva) egyetemén és főiskoláin közgazdaságtant oktatók személyi adatait tartalmazó repertórium elsősorban műfajilag vonja magára a figyelmet. A kitűnően szerkesztett és nyomdatechnikailag kiválóan előállított kötet lexikonszerűen betűrendben ismerteti a benne szereplők bio-bibliográfiai adatait. Ezek két nagy csoportra oszthatók: életrajzi vonatkozásúakra (munkakör, munkahely, lakcím, képesítés, testületi tagság) és a szakirodalmi munkásságokat részletezőkre (könyvek, gyűjteményes kötetek, cikkek, szerkesztés). Tömör, világos fogalmazású használati útmutató, a rövidítések jegyzéke (pl. folyóiratcím-rövidítések feloldása) egészíti ki a kötetet.

A repertóriumban tallózva, felmerül a gondolat, hogy bármelyik tudományterületről vajon mikor jelenik meg valami hasonló magyar reference munka?

A majdani magyar bio-bibliográfiák, életrajzi lexikonok szerkesztői bizvást meríthetnek módszertani és szerkesztéstechnikai ötleteket a *Die Hochschullehrer der Wirtschaftswissenschaften* c. kötetből, addig pedig a társadalomtudományi könyvtárak reference szolgálatai forgathatják haszonnal.

RÓZSA GYÖRGY

Ranganathan S(hiyali) R(amamrita): *Colon Classification*. 5th ed. Vol. 1. Basic classification. Madras—London, 1957, Madras Library Association—Blunt. 148, 179, 136 l. (Madras Library Association Publication Series 22.)

Egyik bírálója éppen ezzel a könyvével kapcsolatban nevezte RANGANATHAN az indiai könyvtártudomány atyjának. Negyedszázados irodalmi munkássága egész kis kézikönyvtárt tesz ki. Foglalkozott a könyvtártudomány minden területével a könyvtárszervezéstől, a belső könyvtári munkán

át a könyvtártudomány filozófiai kérdéseit. A szakozás RANGANATHAN szemszögéből nézve szintén filozófiai probléma. Szakozási rendszere, a *Colon Classification* (colon: "kettőspont") sajátosan analitikus-szintetikus eljárást kíván. Mint maga is kiemeli, abban tér el az ETO vagy hozzá hasonló, szerinte „enumeratív” rendszerektől, hogy míg ezek arra törekednek, hogy az osztályozandó fogalmak mennél teljesebb felsorolása révén biztosítsák az azonos osztályozást, addig a *Colon Classification* elemeket, tényezőket közöl, s azokat állítja össze megfelelő elemzés után jelzetté. Természetes tehát, hogy a szakozás ilyen fel fogása mélyenjáró elemző munkát tételez fel, — de úgy látszik sok egyéni megoldást is lehetővé tesz, ami persze az egységesség rovására megy. Ezt kívánja kiküszöbölni a jelen kiadás 3. része, amely 136 lapon az indiai szent könyvek szákszámait sorolja fel.

Ha behatóbban megismerkedünk a könyvvel és a rendszerrel, nyomban kiviláglik, hogy szerzője matematikus. A magyarázó szöveg maga nagyon hasonlít a matematikai értekezésekhez: az alapvető fogalmakat (csak a leglényegesebbek száma 33) a szövegben pusztán betűkombinációk, szíglák jelzik. Filológus természetű embernek nehéz olvasmány. A rendszer az 5. kiadásban már 39 főosztályra oszlik: az általánosságok és a könyvtártudomány után a sort a matematika kezdi meg, majd a fizikán, technikán, kémian, biológián, orvostudományon át jut el a (főként ind) okkultizmushoz, hogy a művészet, irodalom, nyelvészet, vallás, filozófia, földrajz és történelem után a gazdaságtudományokkal és joggal záruljon. A sorrend maga sajátos tükröződése a konkrétól az absztrakt felé haladó osztályozási elvnek. A kiindulópont, az anyagi világ, materialista felfogást jelent, amely azonban a végső következtetéseket nem vonja le. A főosztályok sokat vitatott sorrendjének kérdésében azonban RANGANATHAN megoldását mint egy érdekes és következtelenségeiben is igen tanulságos kísérletet kell szemlélünk. Az egyes osztályokon belül a fogalmak bontása a decimális elven épül, ez a tízes, helyesebben 8-as számrendszer (a 0 szerepét a 9 tölti be) azonban nem lényeges jellemvonása a rendszernek. Analitikus-szintetikus alapvének megfelelően az egyes osztályokon belül, — amint azt az osztályozott tárgy, ill. jelenség meg kívánja, — az osztályozó eljárás más és más. Ezt az eljárást a főosztályok, s ha kell az osztályok, ill. kisebb egységek élén képleték jelölik. A jelzetet aztán a képlet alapján kell összeállítani. Mielőtt azonban

a jelzetrendszerrel szó esnék, meg kell ismernünk a szákszám funkcióját RANGANATHAN rendszerében. Az Ót Törvény szellemének megfelelően a szabadpolcrendszer híve. A teljes anyag szakrendben sorakozik a polcokon: a szákszám tehát nemcsak a helyét határozza meg, hanem egyéni is a könyvet, megadja a lehető legrészletesebben kifejezett tartalomtól kívül a mű nyelvét, tárgyalási módját, a megjelenés évét, a kötet-, pótkötet- és a példányszámot. Az ismertett köntv szákszám, feltéve, hogy a harmadik példányról lenne szó, így alakul: 2:51N3qN57.1;2 vagyis „Könyvtárügy (2): osztályozás (51) az 1930-as években (N3) megjelent *codexének* (q) új 1957 évi (N57) kiadása — első kötet (.1) — a könyvtár *harmadik példánya* (;2)”. Mint ezt RANGANATHAN másutt (*Philosophy of library classification*. Copenhagen, 1951.) is kifejti, osztályozási rendszerre lényegében sajátos jelzetekkel kifejezett mesterséges nyelvre fordítja a könyv jellemzését.

A jelzetrendszer, mint látható, igen bonyolult. A 39 főosztály jelzésére latin nagybetűk mellett görög nagy- és kisbetűk, sőt egy indiai betű is szerepel. A tarkaság maga is idegenszerű, bonyolult, s ha egy a szabad polcokon böngésző indiai olvasót tételezek fel, nagy nehézséget is jelent, egyúttal számos hiba-lehetőség forrása is. Így pl. a 2. 3 lapon (=2. rész, 3. lap) már a főosztályok táblázatában is a kis görög ν (nü) helyett v (üpszilon) áll. A főosztályokon belül, mint már említettem, a fogalmak az osztályra vonatkozó képlet szerint decimális rendben sorakoznak. A számjegyeket pontok nem tagolják, a pontnak és a többi írásjelnek sajátos, a képletben meghatározott szerepe van, mint egy matematikai műveletjelnek. A formai alosztásokat latin kisbetűkkel, a földrajzit és a nyelvit arab számokkal fejezi ki, az időrendi alosztásban az évszázadot latin nagybetű, az egyes évet a megfelelő számjegyek jelentik. Szemléltetésül két példát mutatnék be. Az irodalmi mű (O főosztály) képlete ilyen O[P], [P2] [P3], [P4] szóban kifejezve O[nyelv], [műfaj] [szerző], [mű]. A nyelv és a műfaj száma után a szerzőt születési évével, a művet pedig megjelenési sorrendjének számával tüntetjük fel. A *Szentiványi átom* jelzete tehát O11, 2J64,7 — ahol O = irodalom, 111 = angol nyelv, 2 = dráma, J64 = 1564 (Shakespeare születési éve), 7 = sorrendben hetedik műve. Másik példa: az L orvostudomány szak képlete L[P] : [E] : [P2] szavakban: L[szerv] : [probléma, betegség stb.] : [kezelés]. A vakbéloperáció száma

tehát L27219 : 415 : 7 — ahol L = orvostudomány, 27219 = vakbél, 415 = gyuladás, 7 = operáció.

Bármilyen bonyolultnak látszik is a rendszer, az indiai könyvtárakban igen népszerű. A reális szükséglet egyre újabb kiadásokat kíván, ami serkentőleg hat a szerzőre is. Az egymásután következő kiadások mindig arra törekedtek, hogy fejlesszék, hajlékonyabbá tegyék a rendszert. Az ötödik kiadás figyelembe vette a földrajzi alosztásoknál India új politikai státusát, átdolgozott és részletesebb bontásban új jelzetekkel közli a művészet közgazdaságtan és a jog főosztályokat. Ez utóbbi az indiai Igazságügyminisztérium könyvtárának javaslatán épült fel. Mint kifejezésbeli újítást ez a kiadás vezeti be a „0”-val jelölt viszonyítás jelzetet, ahol egy latin kisbetű hozzáírásával a viszonyítás jellegét (hasonlóság, különbség, hatás stb.) is ki lehet fejezni. Az ismertett mű az új kiadásnak csak első kötete. A szerző szerint ez csak a *Macro Thought* (könyvek) osztályozására alkalmas, a minuciózus, részletproblémákat tárgyaló folyóiratcikkek és hasonló kiadványok (*Micro Thought*) szakozása a szakonként füzetekben megjelenő második kötet feladata lesz.

WEGER IMRE

Szlovákiai ősnymtatványgyűjtemények.

Két újabb ősnymtatványkatalogust jelentetett meg Imrich KOTVAN, a pozsonyi Egyetemi Könyvtár munkatársa. Az egyikben (*Incunabula bibliothecarum civitatis Cremnicensis*. — *Inkunabuly knižnic mesta Kremnice*. Martin, 1959, Matica Slovenska. 52 l.) Kőrmöcbánya levél- és könyvtáraiban, míg a másikban (*Incunabula bibliothecae filialis Matica Slovenská Bratislavae*. — *Inkunabuly knižnice miestneho pracoviska Matice Slovenskej v Bratislave*. Martin, 1959, Matica Slovenská. 106 l., 12 t.) a Matica Slovenská pozsonyi fiókjában őrzött ősnymtatványokat ismerteti. Kőrmöcbányán a negyvenegy ősnymtatványt négy gyűjteményben találjuk: hatot a városi levéltárban, kettőt az evangélikus egyházközség könyvtárában, huszonkilencet a Matica Slovenská kőrmöcbányai fiókjában (a volt ferences könyvtárban) és négyet a r. k. plébánia könyvtárában. Ezek közül kettő tartalmilag magyar vonatkozású: egy esztergomi misekönyv (RMK. III. 44.) és TEMESVÁRI Pelbárt egy műve (RMK. III. 79.). Ez utóbbi azonban nem ősnymtatvány, hanem 1509-ben készült az RMK.

III. 160. és 163. számok alatt ismertetett két másik PELBÁRT munkával egyidejűleg a lyoni CLEYN-nyomdában.

A pozsonyi gyűjteményben levő 119 mű (124 példányban) a felosztott kolostorok könyvtáraiból származik, elsősorban a pozsonyi, eperjesi, malackai, alsó-sebesi, pruszkai, szakolcai, szentantali, nagyszombati és zsolnai ferencesektől, valamint a privigei és podolini piaristáktól. Az ősnymtatványok között itt is több magyar vonatkozásút találhatunk: TEMESVÁRI Pelbárt három munkája (RMK. III. 42., 49. és 76.) összesen öt példányban, egy ritka kiadású esztergomi misekönyv (RMK. III. 32.) és az esztergomi zsinati határozatok (RMK. III. 28.) egy ép példánya. Ez utóbbi különösen értékes számunkra, hiszen eddig ebből a kiadásból csupán egy hiányos példányt ismertünk (vö. *Magy. Könyvszle.* 1956. 287—293. l.).

Magyar könyvtártörténeti szempontból a két katalógus csaknem valamennyi possessor-közlése érdekes. KOTVAN — nagyon helyesen — ősnymtatvány-jegyzékeiben éppen az egyedi példányok leírására fordít egyre nagyobb figyelmet. Igen hasznos, hogy a bevezetést most már három nyelven adják közre. Változtatva korábbi gyakorlatán, a szerző a bibliográfiai mutatóban valamennyi HAIN által közölt munkát egyetlen számsorban közöl, tekintet nélkül arra, hogy ehhez COPINGER és REICHLING közölt-e további kiegészítést vagy sem.

KOTVAN katalógusainak színvonalára egyre emelkedik; kritikussá megjegyzésként csupán egy-két apróságot lehet megemlíteni. Így a körmöcbányai jegyzék 18. tétele egy a szakirodalomban máshol még nem ismert ősnymtatványt ír le. Jó lett volna ezt pontosabb adatokkal (kolláció, betűtípus stb.) kiegészíteni. A pozsonyi katalógus 60. tételét helyes lett volna részletelesen ismertetni, hiszen az egyetlen hivatkozott bibliográfia, Stillwell második amerikai cenzusa nem közöl leírást. A különben igen hasznos és jó névmutató — különösen a pozsonyi katalógusban — még további esziszolást érdemelt volna. Így megemlíthető, hogy Nagybánya latin neve helyesen „Rivulus Dominarum” és nem „Rivuli Dominar”. Nem találjuk nyomát pl. a mutatóban a 86. tétel alatt ismertetett példány első kézírásos bejegyzésének: „Ex Libris Residentiae Albensis”. Továbbra is kifogásolnunk kell pozsonyi kollégánknak azt a gyakorlatát, hogy a formátumot nem a papír eredeti felhasználása, hanem a példány mérete alapján állapítja meg.

BORSA GEDEON

Román könyvtartudományi kiadványok.

A Román Tudományos Akadémia Kiadója az utóbbi években néhány számottevő könyvtartudományi kiadványt bocsátott közre. Kiemelkedő jelentőségűek tartalmi gazdaságuk és változatosságuk tekintetében a *Könyvtartudományi Tanulmányok és Kutatások* c. folyóirat eddig megjelent kötetei, valamint az *első könyvtartudományi és dokumentációs tudományos ülés* szak előadásainak gyűjteményes kötete.¹

A *Könyvtartudományi Tanulmányok* c. folyóirat műfajilag is érdekes szintet jelent a nemzetközi könyvészeti szakirodalom gazdag tárházában. Az eddig megjelent I—II. kötetek ugyanis átmenetet képeznek a gyűjteményes kötet, az évkönyv és a folyóirat között.² A tanulmányok („főcikk”) mellett, gazdag szemle és recenziós rovat, bibliográfiai jegyzetek és krónika egészíti ki a köteteket. A *Könyvtartudományi Tanulmányok* eddigi kötetei olyanok, mintha a *Magyar Könyvszemle* másfél évfolyama egy számban jelenne meg hat száznyi terjedelemben. Kérdéses, nem volna-e szerencsésebb legalább az évi két számban történő megjelenés.

Rangossá teszi az eddigi köteteket az is, hogy a szerkesztőbizottságban ismert nevű egyetemi tanárok, akadémikusok is helyet foglalnak (pl. C. MORȘIL történész, D. PANAITESCU—PERPESCIUS irodalomtörténész). A külföld tájékoztatására a kötetek idegen nyelvű kivonatokat tartalmaznak.

Az I—II. kötet szerencsésen egyesíti a történeti jellegű közleményeket (irodalomtörténet, könyvtártörténet, kultúrtörténet stb.) az időszerű könyvtartudományi közleményekkel.

Az I. kötetben többek között a következő cikkeket találjuk: M. ANINEANU: *A román bibliográfia történetéből.* A bukaresti metropolitai könyvtár szakkatalógusa 1836-ban, N. LIU: *Egy szocialista könyvtár Romániában a múlt század végén,* C. COMOROVSKI: *Folyóirat szakkatalógusa a tudományos nagykönyvtárakban.* Több kisebb közlemény foglalkozik BIANU—HODOS régi román bibliográfiájával (*Bibliografia romi-*

¹ *Studii și cercetari de bibliologie.* I. 1955. Bucuresti, 1955. Ed. Acad. R.P.R. 419 l. *Studii și cercetari de bibliologie.* II. 1957. Bucuresti, 1957. Ed. Acad. R.P.R. 463 l., *Prima sesiune stiintifica de bibliologie și documentare.* Comunicari si discutii. Bucuresti, 1957. Ed. Acad. R.P.R. 354 l. —

² Az I. kötet előszavában Barbu LAZAREANU akadémikus, az Akadémiai Könyvtár főigazgatója folyóiratnak nevezi a *Könyvtartudományi Tanulmányokat.*

neasca veche, 1508—1830) és szolgáltatt ehhez új adalékokat. A recenzios rovatban számos külföldi és román könyvtártudományi munka ismertetése szerepel, ezek között kettő magyar: M. TÓTHFALUSI Kiss Miklós: *Kiválogatott szövegek*. (Bukarest, 1954.), KOZCSA—RADÓ: *A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája* 1952. évről szóló kötete (ez utóbbit I. LUPU melegen méltatja). A bibliográfiai jegyzetekben számos könyv és folyóirat-cikk annotációs jellegű ismertetése található, míg a krónika rovat áttekintést ad a román és a külföldi könyvtártudomány időszerű (1954. évi) kérdéseiről.

A folyóirat II. kötete talán még tartalmasabb az elsőnél. A nagyobb tanulmányok közül megemlítjük I. CRISAN: *A marxista szövegek terjedésének kezdetei Romániában*, G. BAICULESCU: *A retrospektív nemzeti bibliográfia problémái*, FARCÁDI Alexa—SZÉKELY Margaréta közleményét a marosvásárhelyi Bolyai könyvtárról. Ez utóbbi kiemeli az Országos Széchényi Könyvtár és az Eötvös Loránd Tudományegyetem kutatóinak a Bolyai könyvtár iránti érdeklődését. A kisebb közlemények többsége könyv- és kultúrtörténeti jellegű. Ezek között magyar vonatkozást alig találni.

Annál több a magyar vonatkozás *Az első könyvtártudományi és dokumentációs tudományos ülésszak* előadásait tartalmazó kötetben. Az ülésszak (1955 decemberben) tudományos munkakonferencia jellegű volt és két tagozatban végezte munkáját, ún. bibliográfia és dokumentáció, könyvtár- és könyvtörténet. A kötet 67 közlemény szövegét közli, továbbá a vita kivonatát.

Az I. tagozat (bibliográfia és dokumentáció) érdekesebb előadásai közül kiemeljük A. REISCHEL közleményét a magyar irodalmi művek román kiadásainak bibliográfiájáról. Az előadó, az Akadémiai Könyvtár kolozsvári fiókjának munkatársa ismerteti a fordítás-bibliográfia előkészületeit. A bibliográfia folytatása volna A. VERESS: *Bibliografia Romino—ungara*. Vol. I—III. Bucuresti, 1931—1935. c. munkájának, amely 1878-ig dolgozza fel a magyar irodalomból készült román fordításokat. A készülő bibliográfia először a szépirodalmi fordításokat dolgozza fel, majd rátér a tudományos szakfordításokra is. A központi címjegyzékek problémáival foglalkozott V. MOLDOVEANU, az Akadémiai Könyvtár munkatársa. A kérdés történeti előzményeinek és jelenlegi állásának ismertetése után az eddigi román erőfeszítéseket taglalja a központi címjegyzékek szerkesztésére. Mina RING—V. BARTÓK, a maros-

vásárhelyi tartományi könyvtár munkatársai a helytörténeti bibliográfiákról és a Magyar Autonóm Terület bibliográfiájáról értekeztek.

A II. tagozat (könyvtár- és könyvtörténet) előadásai közül különös érdeklődésre tarthat számot G. BOTEZ: *Eminescu a könyvtáros* c. közleménye, továbbá ENGEL Károly cikke a *régi román világi énekekről erdélyi kéziratokban* (XVII—XIX. század), E. STAIANOVICI elemzése az Akadémiai Könyvtár (folyóirat) földrajzi katalógusáról, N. OANCEA—D. MUSTER ismertetése a könyvtári munkanormákról. Mind a könyv, mind a könyvtártörténeti előadások között több magyar vonatkozású is található, amelyek méltán tarthatnak számot a magyarországi kutatók érdeklődésére is.

Az ismertetett könyvtártudományi kiadványokat gondos kiadásban jelentette meg a Román Tudományos Akadémia kiadója.

A hazai szakkutatás — a magyar vonatkozásokon kívül is — érdeklődéssel várhatja a román könyvtártudomány további jelentkezését.

RÓZSA GYÖRGY

Sbornik knihovnických terminů v šesti jazycích [Könyvtári kifejezések hatnyelvű szótára] Česky—rusky—polsky—německy—anglicky—francouzky. (Zprac. Miroslav NADVORNÍK, Miloš PAPIRNÍK etc.) Praha, 1958. Štatni pedagogické nakladatelstvo 632 l.

Az olhmützi egyetemi könyvtár kiadásában megjelent hatnyelvű könyvészeti szótár címen túlmenően, meglehetősen bő szókincset közöl a könyvtártudomány határterületeit képező tudományok és szakterületekről is. Megtaláljuk benne az írástörténet, a nyomdászat, a grafika, a könyvtörténet, az irodalomtörténet, a könyvkötészet, a könyvkereskedés, a papírgyártás, a könyvkiadás stb. legfontosabb szakkifejezéseit.

A mű hat részből áll. Az első öt rész önállóan használható kétnyelvű szótár orosz—cseh, lengyel—cseh, német—cseh, angol—cseh, illetve francia—cseh nyelven. A hatodik rész egyesíti a kétnyelvű szótárak anyagát. Itt az abc sorrendjében elől találjuk félkövér szedéssel a cseh szakkifejezést, és alatta külön-külön sorban az orosz, a lengyel, német, angol és francia megfelelőjét.

Minden nemzet könyvtári munkájában akadnak speciális, másutt nem használt kifejezések. A szótár szerkesztői az ilyen szakkifejezéseknek több lehetséges fordí-

tása közül elsőnek azt közlik, mely szó szerint fordítva közelíti meg legjobban a fogalmat. Emellett megtaláljuk az esetleges rokon értelmű kifejezéseket is. Egy-egy nyelvvel körülbelül 2300—2500 szót találunk.

Az olmtüzi egyetemi könyvtár dolgozói igen jó szolgálatot tettek a nemzeti könyvtárügynek. Munkájuk nagy segítségét jelent a kölcsönös megértés és együttműködés jobb kialakításához. Nekünk magyaroknak is fontos segédeszközünk ez a szótár, jóllehet magyar rész nincs benne. Az orosz vagy a három nyugati nyelv valamelyikét majdnem minden könyvtáros ismeri, és így közvetve nemcsak a cseh, de a lengyel szakkifejezéseket is megkereshetjük benne, illetve megtanulhatjuk. A szótárt lapozgatva eszembe jutott, hogy milyen hasznos lenne számunkra egy olyan magyar nyelvű szakszótár, mely a környező államok könyvtári szakkifejezéseit foglalná össze.

KISZELY OLIVÉR

Berghman, Arvid: Exlibris. En bog om bokägarmärken. Malmö, 1957, Allhems Förlag, 187 (2) l.

Walter von ZUR WESTEN munkája óta hosszú ideje nem jelent meg olyan exlibris-szakkönyv, amely az exlibris egyetemes történetét a legújabb kutatások eredményeit is figyelembe véve dolgozta volna fel. BERGHMAN munkája annál is inkább figyelemre méltó, mert időközben a részpublikációk igen nagy száma az időközben megjelent exlibris-bibliográfiák ellenére is igen nehézkessé tette az anyag áttekintését.

A mai értelemben vett exlibris előzményeit tekintve BERGHMAN ZUR WESTEN kutatásai nyomán halad. Az exlibris őseinek ő is III. AMENOPHIS Tel Amarnában előkerült és a British Múzeumban őrzött fajánszplakettjét tekinti, amely a fáraó könyvtárára utal (1400 i. e.). Előzményként könyvvel el egy, a X. századból származó japán lapot is, amelyet a bostoni Museum of Fine Arts 1898-i kiállításának S. R. KÖHLER által készített katalógusa 900 körülre datál. A kézi festésű exlibrisek közül a legrégebb a X. századból származik (991 i. u.) és a góthai könyvtárban őrzik. Egy, Barbarossa FRIGYES részére felajánlott munka festett címerlapja 1188-ból (Vatikáni Könyvtár) az exlibris-előzmények szintén igen szép példája. A szerző a kézfestésű korai exlibrisek közül tipikusnak említi a svéd Nils Erengistlessen til HAMMERTSRA és Bengt Jönssen OXEN-

STIERNA exlibriseit 1440-ből. (Kopenhágai Kir. Könyvtár.) MÁTYÁS magyar király Corvinában szereplő hasonló jellegű kézzel festett ősexlibriseiről mit sem tud. (Forrásai között magyar munka csak kettő szerepel, a régi magyar anyagra vonatkozólag mindkettő jelentéktelen; SIKLÓSSY László könyvét, *Az exlibris Magyarországon és külföldön*, amely a magyar exlibris történetének mindmáig egyetlen feldolgozása — a szerző nem ismeri.) A kézzel festett exlibriseket a kötéstáblába nyomott címerek, a superexlibrisek váltották fel, melyeknek megjelenését a szerző 1400—1500 közé teszi, jóllehet a szakirodalom jóval régebbieket is számon tart már. A superexlibriseknek első hazája a szerző szerint Anglia és Franciaország; Németország, ahol viszonylag a legtöbb superexlibris maradt fenn, csak utánuk következett. Magyar forrásainak hiányos volta miatt a szerző a Corvinák superexlibriseit sem ismeri, bár jó néhány évvel megelőzték az első svéd superexlibrist, Brynolf GERLACHSON püspök 1496—1505 közötti időre datálható superexlibrisét.

Külön fejezetben ismerteti a szerző az exlibriseknek és azok feliratainak típusait, a heraldikus exlibrisek formanyelvét és tipológiáját, valamint az exlibriseken használt szimbólumokat is, amelyeknek ily rendszeres, összehasonlító anyaggal való feldolgozása első a szakirodalomban. Az exlibris-gyűjtésről szóló fejezet hasznos tanácsokat ad a gyűjtésre, gyűjtemények berendezésére stb. vonatkozólag is. Jegyzetek, bibliográfia és névmutató zárja le a kötetet. A könyv használhatóságát nagymértékben növeli a bőven adagolt és kiváló nyomdatechnikával előállított reprodukció, köztük több színes lap. Fájdalom, hogy a reprodukciók között egyetlen magyar sem akad; ennek azonban kizárólagosan a magyar exlibrisirodalom szegényes volta az oka.

GALAMBOS FERENC

Righini, Benvenuto: I periodici fiorentini. (1597—1950.) Catalogo regionato. Vol. 1—2. Firenze, 1955, Sansoni. 423, 458 l. (Contributi alla Biblioteca Bibliografica Italiana, 7, 9.)

A Firenzében kiadott, vagy ott nyomott periodikák bibliográfiája három és fél évszázad termését öleli fel, 1597-től, az első *bolletino* megjelenésétől kezdve 1950-ig. Mint előszavában kifejti RIGHINI, bibliográfiája elsősorban a kutatókat szolgálja, és ezért széles értelemben fogta fel a periodika fogalmát. Napilapokon, folyóiratokon és akadémiai időszaki

kiadványokon kívül a periodikusan megjelenő kereskedelmi mutatókat és útikalauzokat is felvette gyűjtésébe, de eltekintett a hivatalos közlemények, a plébániák kiadványainak és más, szintén kisebb jelentőségű vallásos folyóiratok, valamint — csekély kivétellel — az almanachok és kiadói katalógusok számbavételétől. Ezzel a megszorítással is tekintélyes anyagot dolgozott fel azonban, tételeinek száma majdnem eléri a háromezret (2973). Emeljük ki, mint bizonyára nem könnyű munka eredményét, hogy a bibliográfiában a fasizmus és a német megszállás éveiben megjelenő illegális lapok is szerepelnek.

Az egyes folyóiratok adatainak megadásában RICHINI a lehető teljességre törekedett. Feltűnteti a címet és címváltozásokat (utalásokkal), az alcímet (az esetleges variánsokkal), a megindulás, ill. megszűnés pontos időpontját, a kiadás, ill. a kiadó, a nyomda helyét, a formátumot, a periodicitás fokát, a szerkesztők nevét. Némely esetben rövid tájékoztató megjegyzéseket tesz, a fontosabb periodikáknál pedig — s ez figyelmet érdemel — a főmunkatársak nevét is közli. Mindezeket külön megadja a firenzei Biblioteca Nazionale Centraleban őrzött példány, ill. évfolyam raktári jelzetét. Ennek hiányában a lelőhelyre vagy adatai forrására utal.

Gondosan szerkesztett cím-, név- és időrendi mutató, és a firenzei folyóiratokra vonatkozó irodalom jegyzéke könnyíti meg a bibliográfia használatát. Hatvan igen jól sikerült faksimile is gazdagítja a két kötetet.

Kifogásunk a munkával szemben az, hogy érezhetően hiányzik belőle egy alapos szakmutató. De ugyancsak hasznos lett volna a nyomdákrol és a kiadókról szintén külön mutatót készíteni.

HERNÁDY FERENC

Folyóiratszemle 1959. Az 1958. évi folyóiratszemle (*Magyar Könyvszemle*, 1959. 2. sz.) kezdeményezését folytatva, az alábbiakban rövid és válogatott áttekintést kívánunk adni a magyar nem könyvtári folyóiratokban, periodikákban megjelent vagy a külföldi szakajtóban magyar szerzőktől publikált könyvtár-tudományi vonatkozású cikkekről. A múlt évi szemle összeállítója 1958 novemberében zárta le az anyaggyűjtést, ezért, valamint sok folyóirat késedelmes megjelenése, illetve beérkezése következtében több 1958-ból származó körünkbe vágó cikket is felvettünk.

BABICZKY Béla a magyar könyvtárosképzésről és az egyetemi könyvtártudományi tanszék működéséről írt rövid összefoglalót. (*Nachrichten aus dem Leben des Lehrstuhls für Bibliothekswissenschaft in Ungarn*. Informační Bulletin Účastníků o vysokoškolském knihovnictvém vždělání. Praha, 1959. 6—9. l.). A népkönyvtári és szakszervezeti könyvtárhálózat működéséről és problémáiról számos cikk látott napvilágot. Ezek közül csak a fontosabbakat említjük meg. A művelődési otthonok és a könyvtárak együttműködésének nehézségeit és a fejlődés útjait vizsgálja SZEKERES Pálnak a *Népművelésben* megjelent cikke (*Két szomszédvár. A művelődési otthon és a könyvtár összetartozásáról*. 1959. 5. sz. 5. l.) és BABICZKY Béla hozzászólása (uo. 1959. 9. sz. 8. l.). Az állami és szakszervezeti könyvtárak együttműködéséről KISS István (*Munka*, 1959. 4. sz.), a könyvtáraknak az irodalmi ízlés fejlesztésében elfoglalt szerepéről KISS Jenő (*Népművelés*, 1959. 5. sz.), az ismeretterjesztő munkáról SIMÓ Tibor (*Munka*, 1959. 11. sz.), a könyvtári propaganda Somogy megyei tapasztalatairól KELLNER Béla (*Somogyi Művelődés*, 1958 őszén. 31—33. l.), a mohácsi járás egyik népkönyvtárának gyors fellendüléséről SZÖLLÖSY Kálmán (*Könyvtári „csoda” Szajkon*. Baranyai Művelődés, 1958. dec. 114—118. l.) írt.

A műszaki könyvek terjesztésének kérdéséről *A szakmunkások műszaki olvasóságáról* címmel Kiss István számol be (*Munka*, 1959. 5. sz.). FAZEKAS István átfogó, mindenre kiterjedő összefoglalásban ismerteti a műszaki — beleértve az üzemi műszaki — könyvtárak helyzetét Borsod megyében, és beszámol az 1959. május 20-án tartott műszaki ankétról és az ott hozott határozatokról (*Borsod megye műszaki kultúrájának, műszaki könyvtárainak fejlesztése*. Borsodi Szemle, 1959. 4. sz. 69—73. l.). Az egyetemi könyvtárak eddig elhanyagolt egyik legfontosabb feladatának szentelt úttörő jelentőségű tanulmányt MÓRA László *Az egyetemi intézeti könyvtárak helyzete és feladatai* címmel. (*Felsőoktatási Szemle*, 1959. 4. sz. 237—242. l.) Rövid történeti áttekintés után a tanszéki és intézeti könyvtárak jelen helyzetéről ad összefoglaló képet, és részletesen ismerteti a hálózati rendszer bevezetésének eredményeit.

A dokumentációj területén OROSZ Gábor munkájáról kell beszámolnunk. Értekezésében olyan új eljárást javasol, melynek bevezetése az eddigi „felületi” és „mély” jelzések kiegészítésékként „közbenső” jelzéseket tesz lehetővé, és ezzel a lyukkártya kapacitását 2:5 arányban meg-

növeli (*Verfahren zur Steigerung der Kodkapazität der Kerbarten*. Revue de la Documentation, 1958. 2. sz. 45—49. l.) A könyvtári és tájékoztató munka gépesítéséről ENDREI Walter népszerű cikkben számol be (*A dokumentáció gépesítése*. Népszerű Technika, 1959. szét.). A mikrofilm könyvtári felhasználásáról is népszerű, sajnos nem túl magas színvonalú cikket olvashatunk a Természettudományi Közölny c. folyóiratban (SZIGETI Györgyné: *Mikrokópia-készítés a könyvmásolás új eszköze*. 1959. 7. sz. 325—327. l.).

A nyomdászattörténet köréből elsőnek SZÁNTÓ Tibor tanulmányát említjük, mely *A nyomtatott betű művészete* címmel a *Papírpar és Magyar Grafika* c. folyóirat 1958. évi 3. számának mellékleteként jelent meg. A 80 lapos, túlnyomórészt illusztrációkat tartalmazó melléklet nem tudományos igényű áttekintése a nyomtatott betű történetének. SOLTÉSZ Zoltánné dolgozata (*Seltene Wiegendrucke in der ungarischen Nationalbibliothek*. Gutenberg-Jahrbuch, 1959. 68—72. l.) az OSzK ősnymomatvány-gyűjteményének rövid története, a mai állomány megoszlása, a legrégibb és legértékesebb művek rövid ismertetése után részletesen leírja azokat a ritka, csak egy vagy két példányban fennmaradt ősnymomatványokat, melyek budapesti lelőhelyét a *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* nem említi. TRÓCSÁNYI Zoltán a magyar nyomdászattörténeti kutatás módszerbeli kérdéseit tárgyalja (*Impresszum nélküli nyomtatványok és töredékek meghatározása*. Filológiai Közölny, 1959. 1—2. sz. 21—30. l.) A betűjelek, betűtípusok, a nyelvtörténet és a helyesírás új eredményeinek a könyvtörténetben való felhasználásával kapcsolatban kimutatja és számos példával bizonyítja, hogy a nyomdai helyesírás még egy és ugyanazon műben is gyakran eltérő sajátosságokat mutat. Ez, valamint az a körülmény, hogy a magyar nyelv hangtörténete, helyesírástörténete, betűtörténete még nincs részletesen kidolgozva, erősen megnehezíti az impresszum nélküli nyomtatványok meghatározását. FITZ József az idősebb Jakob LUCIUS erdélyi munkásságáról számol be (*Jakob Lucius der Ältere in Siebenbürgen*. Gutenberg-Jahrbuch, 1959. 171—176. l.) A szakirodalom eddig csak LUCIUS németországi működésével foglalkozott. Nemrégiben SOLTÉSZ Zoltánné kimutatta, hogy LUCIUS Kolozsvárott is működött. FITZ szerint erdélyi származású volt, itt töltötte fiatalágát, és tanulóévei alatt a HELTAI-nyomdának dolgozott mint fametsző. HUSZÁR Gálnak, a XVI. századi debreceni könyvnyomtatónak nyomdász-

jelével foglalkozik ÖTVÖS János cikke (*Huszár Gál nyomdászjele*. Egyháztörténet, 1958. 2—3. sz. 186—188. l.). ÖTVÖS azt igyekszik bizonyítani, hogy HUSZÁR és FROBENIUS jelvényei nem azonosak és nem is származtatható az előbbié az utóbbiból. A nyomdászjelvény ÖTVÖS szerint HOFFHALTER Rafael közvetítésével Jean CRESPINTÓL került HUSZÁR Gálhoz. A miskolci nyomdászat és könyvkiadás történetéről több cikk is napvilágot látott. LESZLI Andor az első miskolci nyomda létesítésétől, 1812-től egészen napjainkig követi a nyomdászat sorsát (*A miskolci nyomdászat múltja*. Borsodi Szemle, 1959. 4. sz. 23—27. l.); *Heilprin Mihály, az első miskolci könyvkiadó* a másik cikk címe (uo. 1958. 2. sz. 39—40. l.); míg a harmadik HUSZTI Vilmos ismertetése BENKŐ Sámuel *Topographia oppidi Miskolcz* címmel 1782-ben kiadott helytörténeti művéről (uo. 1959. 4. sz.); MARJALAKI KISS Lajos helyesbíti SZENDREI: *Miskolc város története* 5. kötetében szereplő egyik adatot, mely szerint Miskolcon LANDERER-nyomda működött és kimutatja, hogy valójában a kassai nyomdáról van szó (*Volt-e Landerer-nyomda Miskolcon?* Uo. 1959. 1. sz. 69. l.) Érdekes könyvtörténeti adalékkal szolgál LACKNER Kristóf műveinek kiadatásáról, a nyomtatás költségeiről és a kiadott művek példányszámáról az a számla, melyet KOVÁCS József ismertetett (*Jonas Rosa frankfurti nyomdász özvegyének számlája Lackner Kristófhoz 1631-ből*. Soproni Szemle, 1958. 3. sz. 264—265. l.). Irodalomtörténeti szempontból is érdekes KISS István cikke, mely PETŐFI kecskeméti színészetére vonatkozó adatokat közöl SZILÁDY Károly, az első kecskeméti könyvnyomda alapítójának üzleti könyveiből (*A Kecskeméti Szilády-nyomda Petőfi emlékei*. Kiskunság, 1959. jan.—febr. 73—76. és márc.—ápr. 73—76. l.). RÉNYI Péter KNER Imréről emlékezik (*Jegyzetek Kner Imréről*. Kortárs, 1959. 1. sz. 109—120. l.). A könyvgyűjtők számára szolgál érdekes adalékokkal ARADY KÁLMÁN (*Magyar orvosok exhibíciói*. Orvosi Hetilap, 1959. 10. sz. 373—376. l.).

A magyar tudományos folyóiratok szabványosítási problémáit ismerteti DEZSÉNYI Béla tanulmánya (*Normungstendenzen im ungarischen wissenschaftlichen Zeitschriftenwesen*. Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1958. 4. füz. 189—204. l.). A sajtótörténeti cikkek közül D. SZEMZŐ Piroskáét kell első helyen említenünk (*Aus der Geschichte der ungarischen Sensationspresse*. Gazette. Press, Radio, Television (Amsterdam), 1959. 1. sz. 183—184. l.), mely a XVIII—XIX. századi magyar

sajtó szenzációs híryanagát ismerteti. A magyar munkásmozgalmi sajtó történetének egyik fejezetéről számol be IMRE József (*A soproni Arbeiter Zeitung 1907—1909*. Soproni Szemle, 1959. 1. sz. 42—57. l.). KARDOSNÉ BENKE Irén *Nagy idők tanúja. Adatok a polgári forradalom és a Magyar Tanácsköztársaság Szolnok megyei sajtójának történetéhez* (Jászkunság, 1959. 1. sz. 17—25. l.) címmel összeállította a folyóiratok és újságok kataszterét, elemzi azok politikai állásfoglalását, a forradalmi eseményekhez való viszonyát. Hasonló S. Kiss Erzsébet cikkének tárgya is (*A Tanácsköztársaság szociális intézkedései a Munka című könyvmozgató lap tükrében*. Tiszatáj, 1959. 4. sz. 5. l.).

A könyvtárak történetének legősibb korszakával foglalkozik WESSETZKY Vilmos (*A óegyiptomi könyvtár*. Antik tanulmányok, 1958. 5. köt. 3—4. sz. 149—160. l.). KLIMÓ püspöknek a pécsi egyetemi könyvtárban őrzött, kőbevésett könyvtári szabályzatáról és annak olasz vonatkozásairól HERNÁDY Ferenc írt tanulmányt (*Contributo fiorentino intorno alla publicata della biblioteca di Pécs in Ungheria*. La Bibliofilia, 1959. 1. sz. 55—60. l.). Számos cikkben emlékeztek meg az Országos Műszaki Könyvtár 75 éves fennállásáról, így az *Elekrotechnika* c. folyóiratban (1958. 10—2. sz. 510—514. l.) és a *Kohászati Lapokban* (75 éves az Országos Műszaki Könyvtár 1883—1958. 1959. 2—3. sz. 104—105. l.). Az *Eötvös Könyvtár utolsó három évéről* olvashatunk beszámolót az *Irodalomtörténeti Közleményekben* (1959. 1. sz.). A sárospataki könyvtár történetéről és jelen állapotáról írt rövid ismertetőt ÚJSZÁSZ Kálmán (*A sárospataki Nagy Könyvtár*. Borsodi Szemle, 1959. 3. sz.). Sajtóvitát indított el HELTAI Nándor cikke a kecskeméti városi könyvtár történetéről (*A kecskeméti könyvtár hatvan éve*. Kiskunság, 1958. okt.—nov. 51—55. l.), melyben a könyvtár alapítási évül 1897-et jelöli meg. Joós Ferenc szerint már 130 évvel korábban is voltak könyvek Kecskemét város birtokában, melyeket a levéltárban őriztek. (*Hány éves a kecskeméti könyvtár?* Kiskunság, 1959. jan.—febr. 85—86. l.). HELTAI válaszában tagadja, hogy ezek a könyvek könyvtárnak volnának tekinthetők, és ezzel kapcsolatban újabb adatokat közöl a könyvtár alapításáról (*Tájékoztatlanság vagy egy kis akadékoskodás?* Uo. 1959. jan.—febr. 87—90. l.). Itt kell beszámolnunk MEZEY László megemlékezéséről BARTONIEK Emma munkásságáról (*Bartoniek Emma 1894—1957. Századok*, 1958. 1—4. sz. 510. l.).

A cenzúra történetével foglalkozik

SASHEGYI Oszkár II. József sajtópolitikája c. cikkében (uo. 88—118. l.) és Vörös Károly, aki a XVIII. század végének és a XIX. század elejének általános cenzúrártörténeti kérdéseit és a sajtószabadság iránti magyarországi törekvéseket elemzi (*Táncsics Mihály kiadatlan cikke a sajtószabadságról és a cenzúráról*. Történelmi Szemle, 1958. 1—2. sz. 55—75. l.).

BOGDÁN István a magyar papírtörténettel foglalkozik. Kissé nehézkes stílusban megírt dolgozata összefoglalja mindazt, amit első papírmalmainkról tudunk. FITZ Józseffel ellentétben nem látja bizonyítottnak MÁTYÁS korabeli papírmalom létezését Magyarországon. A kettős keresztet ábrázoló vízjellel ellátott papírokat a korábban elfogadott nézetekkel szemben lengyel eredetűnek tartja. (*Papírpap és Magyar Grafika*, 1959. 2. sz.)

A kéziratokkal foglalkozó tanulmányok közül megemlítjük SOLTÉSZ Zoltánné írását, mely a XV. századi magyarországi magánkönyvtárakból külföldre került három kódexet ismerteti (*Garáza Péter, Nagylucsei Orbán, és Szatmári György ismeretlen könyvei*. Művészettörténeti Értesítő, 1958. 2—3. sz. 120—124. l.) és CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára cikkét SZÉCHÉNYI Júlia emlékkönyvéről, melyet az OSzK kéziratára az ÁKV-tól vásárolt. Az emlékalbum egykori tulajdonosa SZÉCHÉNYI István unokahúga volt, aki 1835-ben az angol Joseph PARRYHOZ ment feleségül. Apja, SZÉCHÉNYI Lajos főudvarmester révén sok híres és kiváló emberrel került ismeretségbe, közülük LISZT Ferenc, DONIZETTI, GRILLPARZER és J. Ch. ANDERSEN bejegyzései szerepelnek az albumban (*Széchenyi Júlia emlékkönyve a Széchenyi Könyvtárban*. Soproni Szemle, 1958. 4. sz. 319—326. l. és németül: *Das Antiquariat*, 1958. 11—12. sz.). ZEMPLÉN Jolán tudománytörténeti kutatásairól írt beszámolója kéziratörténeti szempontból sem érdektelen (*Régi fizikai kéziratok kutatása Erdélyben*. Magyar Tudomány, 1958. 6. sz. 207—218. l.). HAJDU Helga a JANKOVICH-hagyatékból az OSzK kéziratárába került egyik soproni vonatkozású levelt ismerteti (*Levél Drezdából Sopronba 1655-ben*. Soproni Szemle, 1958. 3. sz. 266—268. l.), melyet GENSEL György írt fivérének, Kornélnak, aki Sopronban volt gyógyszerész. LESZIH Andor XVIII—XIX. századi naplójáról számol be (*Régi miskolci krónikások*. Borsodi Szemle, 1959. 3. sz.), KAPOSVÁRI Gyula pedig KALOTAY Ferenc czredlelkész, II. JÓZSEF gyóntatópápjának a szolnoki Damjanich János Múzeum HILD-féle hagyatékából előkerült feljegyzéseit közli a császár 1780. évi oroszországi

utazásáról (*Utinapló II. József császár Kijev—Moszkva—Leningrad-i [!] utazásáról*. Jászkunság, 1959. 1. sz. 36—39. l.). BENDA Kálmán az OSzK kéziratárában talált eddig ismeretlen HAJNÓCZY-kéziratot ír le (*Ujabb adatok a magyar jakobinusok történetéhez*. Történelmi Szemle, 1958. 1—2. sz.).

Igen bőséges a bibliográfiai anyag. A bibliográfiai hivatkozások pontosságáról KALMÁR Andorné irt cikket (*Kohászati Lapok*, 1959. 2—3. sz. 113—114. l.). A helytörténeti anyaggyűjtés értékes bibliográfiai termékei a *Sopron bibliográfiájához* összeállított 2. számú pótlás (1949—1955. Soproni Szemle, 1958. 4. sz. 378—384. l.) és a Jászkunságban rendszeresen közölt *Adatok megyénk bibliográfiájához* c. Szolnok megyére vonatkozó összeállítás. Értékes személyi bibliográfiák is napvilágot láttak. Így BANNER Jakab műveinek jegyzékét KANOSZAY Margit készítette el (*Bibliographie der wissenschaftlichen Arbeiten von J. Banner*. Acta Arch. Acad. Sc. Hung. 1959. 10. tom. 3—4. fasc. 327—332. p.), TURÓCZI-TROSTLER József munkáiról pedig KOMOR Ilona készített bibliográfiát (*Turóczi-Trostler József tudományos és irodalmi munkássága*. Filológiai Közöny, 1958. 3—4. sz. 729—758. l.). Az Irodalomtörténeti Intézet szerkesztésében készülő PETŐFI-bibliográfia alapelveit, elsősorban a gyűjtőkör meghatározását, a gyűjtés módját, az adatok leírásának módszereit, az anyag elrendezését, a mutatók szerkezetét ismerteti az *Irodalomtörténeti Közlemények* cikke (1959. 1. sz.). Az Országos Könyvtárügyi Tanács mellett működő Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet megalakításának körülményeiről és az eléje tűzött feladatokról számol be SZABÓ György (*Kísérlet a rendszeres bibliográfiai munka megteremtésére a Tanácsköztársaság idején*. Irodalomtörténeti Közlemények, 1959. 2. sz.). Az Országgyűlési Könyvtár összeállításában megjelent *A Magyar Tanácsköztársaság kiadványai és az első kommunista kiadványok* c. bibliográfiát méltatja KÓHALMI Béla recenziója (*Magyar Tudomány*, 1959. 4. sz. 207—208. l.). BOROS Lajos *A magyar irodalom helyi hagyományai* c. füzethez fűz észrevételeket és közel bőséges kiegészítéseket (*Irodalomtörténet*, 1959. 2. sz. 250—262. l.). Utoljára hagytuk azt a bibliográfiai összeállítást, mely a nyomdászati szakirodalom könyvészetét öleli fel, sajnos igen távol állva a teljességtől (*A magyar nyelvű nyomdászati szakirodalom áttekintése*. Papírpár és Magyar Grafika, 1959. 4. sz. 296—302. l.).

PÁLVÖLGYI ENDRE

Hazai könyvtartudományi irodalom 1959. III. n. é.

[*Debrecen. Egyetem.*] *Debreceni Egyetemi Bibliográfia. Bibliographia Universitatis Debreceniensis. 1957—1958.* A Kossuth Lajos Tudományegyetem tudományos dolgozóinak irodalmi munkássága az 1957. július 1-től 1958. június 30-ig terjedő időszakról. Debrecen, 1959, Egyetemi Könyvtár. 59 l. ([*Debrecen. Egyetemi Könyvtár.*] A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának közleményei 11.)

[*Debrecen. Református Kollégium.*] (Ötvös János): *A debreceni — muzeális gyűjteményei.* [Debrecen], 1959, Alföldi ny. 187—193. l., 2 t. (Klly. a Déri Múzeum 1957. évi évkönyvéből.)

FITZ József: *A magyar nyomdászati, könyvkiadás, könyvkereskedelem története* 1. A mohácsi vész előtt. Bp. 1959, Akad. Kiadó, 258 l.

Haydn (Joseph) művei az Országos Széchényi Könyvtár zenei gyűjteményében. (Szerk. és bev. VÉCSEY Jenő. Közrem. FALVY Zoltán, KECSKEMÉTI István stb.) Bp. 1959, Akad. Kiadó, XXIII., 166 l. *Iskolai könyvtárosok tájékoztatója*. 1. Bp. 1959, Tankönyvkiadó, 26 l. (Az Országos Pedagógiai Könyvtár kiadványai.)

KLANICZAY Tibor: *A Fanchali—Jób kódex.* (Bp.) 1959, Akad. Kiadó, 243—249. l. (Klly. a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményeiből.)

KÓHALMI Béla: *A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye.* Forrásgyűjtemény. Közzéteszi, bev. és jegyz. ell. — (Kiad. [az] Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtartudományi és Módszertani Központ.) Bp. 1959. XI., 211 l., 1 t.

KÓHALMI Béla: *Szabó Ervin a könyvtáros.* Bp. 1959, Franklin ny. 7 l., 1 t. [Budapest.] Főv. Szabó Ervin Könyvtár. Tanulmányok. Új sorozat 5.

LÁNG Imréné: *Az Jezerkilencszázötvenhetedik 1957. évi romániai orvosi irodalom áttekintése.* Összeáll. — Bp. 1959, Főv. Nyomdaipari Váll. soksz. 23 l. ([Budapest.] Orvostudományi Dokumentációs Központ. Speciális témabibliográfia 4.)

A magyar napisajtó története. 2. Bp. [1959], Felsőokt. Jegyzetell. soksz. 6 l. (Iskolai Filmintézet diafilm sorozata 262. Irodalomtörténeti sorozat 44.)

(*Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Múzeum.*) *Publications pour l'échange étranger.* Publikationen für ausländischen Tausch. [Bibliographie.] [Éd.] — Központi Régészeti Könyvtár) Bp. 1959. 15 l.

Magyar sportkönyv és folyóiratközlemény bibliográfia. 2. köt. 1919—1944, 3. köt. 1818—1896. [!]1896—1918. [Összeáll.] MOLNÁR Zoltán. 2 db. [Bp. 1959] Testnev. Tud. Tanács

MORAVEK Endre—WEGER Imre: *Magyar könyvészeti kifejezések és rövidítések kis orosz szótára.* Kratkij szlovar' vengerszkih bibliograficeszkih terminov i szokrascsenij. Bp. 1959, Akad. ny. 48 l. (A MTA Könyvtára kiadványai 15.)

Műszaki bibliográfia. 1900—1955. (Szerk. JÁNSZKY Lajos, BÉLLEY Pál, KONDOR Imre.) Bp. 1959, Műszaki Kiadó. 647 l.

NAGY László: *A Tanácsköztársaság Veszprém megyei sajtójának cikkbibliográfiája.* Veszprém, 1959, Megyei Könyvtár. 207 l.

Nyugat repertórium. Összeáll. GALAMBOS Ferenc. Függelék: Magyar Géniusz (1902—1903), Figyelő (1905), Szerda (1906), Magyar Csillag (1941—1944) repertórium. (Összeáll. PÓK Lajos, GALAMBOS Ferenc.) [Kiad.] a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. Bp. 1959. 571 l. (Irodalomtörténeti bibliográfiák 1.)

Országos Széchényi Könyvtár Helikon Könyvtára, Keszthely. Nationalbibliothek Széchényi. Die Helikon Bibliothek Keszthely. [Führer.] Bp. [1959], Révai ny. 16 l.

POGÁNY Péter: *Folklor és irodalom kölcsönhatása a régi váci nyomda működése nyomán.* (1770—1823.) 1. Vásári ponyva-

iratok. (A nyomda történetével és kutatási módszertanulmánnyal. Bp. 1959, Akad. Kiadó, 1981., 3 t. (Irodalomtörténeti füzetek 24. Bibliogr. RUTKAY Gábor művei 179—180. l.)

(POLÓNYI Péter—SZÁNTÓ Mária): *Tíz éves a békemozgalom.* (Bibliográfia) a békevilágmozgalom és a világifjúsági találkozó magyar nyelvű irodalmáról könyvtárosok számára kiállítások rendezéséhez, népnevelők munkájához. [Lezárva] 1959. július 1-én. [Kiad. a] Föv. Szabó Ervin Könyvtár. Bp. 1959. 82 l.

SCHIEBER [Sándor] Alexander: *Die Kaufmann (David) Haggadah.* (Budapester Haggadah.) 2. Aufl. Bp. 1959, Akad. Kiadó. 30 l.

SZOMORÚ István: *A ceglédi hírlapírás története.* 2. 1919—1958. Bp. 1959, Múzeumok Közp. Prop. Irodája. 56 l. (Ceglédi füzetek 7.)

(TISZAY Andor): *A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai.* Bibliográfia és dokumentumgyűjtemény. [Az anyagot feldolg.] (MUNKÁCSY Piroska, REMETE László. Szerk. és jegyz. ell. — Ford. SCHIEBER Sándor, KATONA Tamás.) Kiad. A Föv. Szabó Ervin Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár. Bp. 1959. 299 l., 60 t.

ZNAKOVSKY Emma: *Közegészségügyi bibliográfia 1945—1954.* Összeáll. —. Bp. 1959, Orsz. Közegészségügyi Intézet. IX., 163 l.

Összeállította: H. Izsó LIVIA

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki felelős: Pataki Ferenc

A kézirat beérkezett: 1959. X. 23. — Példányszám: 950. — Terjedelem: 8,75 (A/5) ív

50295/60 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

TARTALOM

<i>Barabási Rezső</i> : Gyaratási jegyzékek és kötetkatalógusok gyors és olcsó megoldása a Hollerith és fotó módszer kombinálásával —	1
<i>Orosz Gábor</i> : Információkereső eljárások a nálunk használatos Hollerith-gépekhez — Zwei Verfahren des Informationsauffindens vermittelt Hollerith-Maschinen	12

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Bárczi Géza</i> : Eltérések Verancsics Faustus szótára 1595-i kiadásának különféle példányai között	29
<i>Bán Imre</i> : Apáczai Csere János Könyvtára	32
<i>Nagydiósi Gézáné</i> : A Mezei Gazdaság, a Magyar Kurir ismeretlen melléklapja	33
<i>Busa Margit</i> : A Vereinigte Ofner und Pester Zeitung röplapsorozat-melléklete Napoleon 1805. évi háborújáról	37
<i>Scheiber Sándor</i> : Egy Ludas Matyi-kiadás további példánya	39
<i>Hernády Ferenc</i> : Guzmics Izidor a pécsi könyvtárról	39
<i>Bay Ferenc</i> : A könyvtárügy Győrött, a Tanácsköztársaság idején	41

FIGYELŐ

<i>Csapodi Csaba</i> : Szorosan vett sorrend vagy csoportképzés legyen-e a szakkatalógusban?	47
<i>Soltész Zoltánné</i> : A szocialista országok ősnymotvány-könyvtárosainak berlini konferenciája (1959. augusztus 11—13)	51
<i>Rózsa György</i> : Társadalomtudományi és közgazdasági tájékoztatás az NDK-ban	54
<i>Balázs Sándor</i> : Magyarország képvisellete és szerepe a FID-ben	58

<i>HÍREK</i>	65
--------------------	----

SZEMLE

<i>Fitz József</i> : A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története. I. A mohácsi vész előtt (Ism. <i>J. Hajdu Helga</i>)	72
<i>Kőhalmi Béla</i> : A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye. (Ism. <i>Árdó Mária</i>)	75
<i>A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai</i> (Ism. <i>Erényi Tibor</i>)	76
<i>Pogány Péter</i> : Folklor és irodalom kölcsönhatása a régi váci nyomda működése nyomán. 1770—1823. (Ism. <i>Milhoffer Alajos</i>)	77
<i>Szomorú István</i> : A ceglédi hírlapírás története. (Ism. <i>Nagy Dezső</i>)	78
<i>Kuntár Lajos</i> : A szombathelyi könyvnyomdászat története. (Ism. <i>Papp István</i>)	79
<i>Nagy László</i> : A Tanácsköztársaság Veszprém megyei sajtójának bibliográfiája (<i>Dezsényi Béla</i>)	80
<i>Az Országos Könyvtárügyi Tanács Kiadányai.</i> (Ism. <i>Tóth András</i>)	80
<i>Kósa Győző</i> : Útmutató és példatár műszaki folyóiratok könyvtári feldolgozásához (Ism. <i>Nagydiósi Gézáné</i>)	83
<i>Új szovjet bibliográfiái tankönyv</i> (Ism. <i>Rózsa György</i>)	84
<i>Három szovjet cikkgyűjtemény</i> (Ism. <i>Weger István</i>)	85
<i>A Haydn- emlékévkönyvtártudományi vonatkozású kiadványai</i> (Ism. <i>T. M.</i>)	87
<i>A Szaltükov—Sesedrin Könyvtár közgazdasági ajánló bibliográfiái</i> (Ism. <i>Rózsa György</i>)	88
<i>E. Emery—H. L. Smith</i> : The press and America (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	89
<i>Die Hochschullehrer der Wirtschaftswissenschaften in der Bundesrepublik Deutschland einschl. Westberlin, Österreich und der deutschsprachigen Schweiz</i> (Ism. <i>Rózsa György</i>)	90
<i>S. R. Ranganathan</i> : Colon Classification (Ism. <i>Weger Imre</i>)	90
<i>Szlovákiai ősnymotványgyűjtemények</i> (Ism. <i>Borsa Gedeon</i>)	91
<i>Román könyvtártudományi kiadványok</i> (Ism. <i>Rózsa György</i>)	92
<i>Sborník knihovnických terminů v šesti jazycích</i> (Ism. <i>Kiszely Olivér</i>)	93
<i>A. Berghman</i> : Exlibris (Ism. <i>Galambos Ferenc</i>)	94
<i>B. Righini</i> : I periodici fiorentini (1597—1950) (Ism. <i>Hernády Ferenc</i>)	94
<i>Folyóiratszemle</i> (Összeáll. <i>Pálvölgyi Endre</i>)	95
<i>Házai könyvtártudományi irodalom</i> (Összeáll. <i>H. Izsó Livia</i>)	98

Ára : 20,— Ft

Előfizetés egy évre 60,— Ft

TABLE DES MATIÈRES

<i>R. Barabási</i> : Application combinée des machines Hollérith et de la méthode photographique pour accélérer la préparation des catalogues imprimés et des listes d'acquisition — (Avec résumé en russe)	1
<i>G. Orosz</i> : Méthodes de recherches d'information à l'aide de machines Hollérith — (Avec résumé en allemand)	12

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>G. Bárczi</i> : Variantes dans les éditions de 1959 du vocabulaire de Verancsics Faustus	29
<i>I. Bán</i> : La bibliothèque de János Apáczai Csere	32
<i>I. Nagydiósi</i> : Un supplément inconnu du journal „Magyar Kurir”	33
<i>M. Busa</i> : Une série de pamphlets sur la campagne de 1805 de Napoléon publiée comme supplément du journal „Vereingte Ofner und Pester Zeitung”	37
<i>S. Scheiber</i> : A propos d'une édition rarissime de Ludas Matyi (épopée satyrique hongroise du 18. ^e siècle)	39
<i>F. Herndy</i> : Izidor Guzmics sur la bibliothèque de Pécs	39
<i>F. Bay</i> : Les bibliothèques à Győr au temps de la République Hongroise des Conseils en 1919	41

CHRONIQUE BIBLIOTHÉCONOMIQUE

<i>Os. Csapodi</i> : Faut-il appliquer un ordre rigoureux dans le catalogue-matière, ou serait-il préférable d'y établir des groupes?	47
<i>E. Soltész</i> : La conférence de Berlin sur les incunables des pays socialistes	51
<i>Gy. Rózsa</i> : Travaux d'information sur les sciences sociales et économiques dans la République Démocratique Allemande	54
<i>S. Balázs</i> : Rôle et représentation de la Hongrie dans la FID	58
NOUVELLES	65

COMPTES-RENDUS CRITIQUES

<i>Fitz József</i> : A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története (<i>H. J. Hajdu</i>)	72
<i>Kóthalmi Béla</i> : A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye (<i>M. Ardó</i>)	75
A Magyar Tanácsköztársaság réplapjai (<i>T. Erényi</i>)	76
<i>Pogány Péter</i> : Folklor és irodalom kölcsönhatása a régi váci nyomda működése nyomán 1770—1823 (<i>A. Milhoffer</i>)	77
<i>Szomorú István</i> : A ceglédi hírlapírás története (<i>D. Nagy</i>)	78
<i>Kuntár Lajos</i> : A szombathelyi könyvnyomdászat története (<i>I. Papp</i>)	79
<i>Nagy László</i> : A Tanácsköztársaság veszprém megyei sajtójának bibliográfiája (<i>B. Dezsényi</i>)	80
<i>Az Országos Könyvtárügyi Tanács Kiadványai</i> (<i>A. Tóth</i>)	80
<i>Kósa Győző</i> : Útmutató és példatár műszaki folyóiratok könyvtári feldolgozásához (<i>G. Nagydiósi</i>)	83
Un nouveau manuel soviétique de la bibliographie (<i>Gy. Rózsa</i>)	84
Trois collections d'articles soviétiques (<i>I. Weger</i>)	85
Les publications de la fête anniversaire de Haydn (<i>M. Takács</i>)	87
Les bibliographies recommandantes de l'économie publiées par la Bibliothèque Saltykov-Chedrine (<i>Gy. Rózsa</i>)	88
<i>E. Emery—H. L. Smith</i> : The press and America (<i>B. Dezsényi</i>)	89
Die Hochschullehrer der Wirtschaftswissenschaften (<i>Gy. Rózsa</i>)	90
<i>E. R. Ranganathan</i> : Colon Classification (<i>I. Weger</i>)	90
Les collections d'incunables en Slovaquie (<i>G. Borsa</i>)	91
Les publications bibliothéconomiques en Roumanie (<i>Gy. Rózsa</i>)	92
<i>Sborník knihovnických terminů v šesti jazycích</i> (<i>O. Kiszely</i>)	93
<i>A. Berghman</i> : Exlibris (<i>F. Galambos</i>)	94
<i>B. Righini</i> : I periodici fiorentini (<i>F. Herndy</i>)	94
Revue des revues (<i>E. Pálvölgyi</i>)	95
Vient de paraître (<i>L. H. Izsó</i>)	98